

**LAPSILLA JA
NUORILLA ON OIKEUS
TULLA KUULLUKSI,
OSALLISTUA
JA VAIKUTTAA!**

**Lapset ja nuoret huomioiva viestintä ja
toimintatavat heidän
osallistumisessa ja vaikuttamisessa**

Tiivistelmä

Tekijä Merika Pyörökivi	Julkaisun laji Opinnäytetyö, YAMK	Valmistumisaika 2023
	Sivumäärä 69	
Työn nimi Lapsilla ja nuorilla on oikeus tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa! Lapset ja nuoret huomioiva viestintä ja toimintatavat heidän osallistumisessa ja vaikuttamisessa		
Tutkinto Medianomi (YAMK)		
<p>Suomen lainsäädännön sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (SopS 59–60/1991) mukaan lapsilla ja nuorilla on oikeus tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa. Tässä opinnäytetyössä selvitettiin, miten lasten ja nuorten mahdollisuuksia tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa voidaan parantaa Janakkalan kunnassa.</p> <p>Opinnäytetyössä on selvitetty lasten ja nuorten tarpeita ja toiveita liittyen viestintään, viestinnän kanaviin ja vaikuttamisen tapoihin. Tutkimusmenetelminä käytettiin osallistavia lomakehaastatteluja, aihetta käsitteleviä tutkimuksia, olemassa olevia kirjallisia ja audiovisuaalisia aineistoja sekä havainnointia. Selvitystyötä tuki vammaisille ja liikuntarajoitteisille lapsille ja nuorille suunnattu Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtuma, jonka koordinaattorina toimi Pelastakaa Lapset ry:tä edustanut Janica Laimio.</p> <p>Lasten ja nuorten mahdollisuuksia tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa Janakkalan kunnassa on mahdollista parantaa lapset ja nuoret huomioivalla viestinnällä sekä mahdollistamalla lasten ja nuorten itsensä toivomat viestinnän kanavat ja vaikuttamisen tavat.</p>		
Avainsanat lapset, nuoret, lasten oikeudet, osallisuus, osallistuminen, vaikuttaminen		

Abstract

Author Merika Pyörökivi	Type of Publication Master's Thesis, UAS	Published 2023
	Number of Pages 69	
Title of Publication Children and Young people have the right to be heard, participate and influence! Communication that considers children and young people and operating methods in their participation and influencein		
Name of Degree Medianomi (YAMK)		
<p>According to Finnish legislation and the UN Convention on the Rights of the Child (SopS 59–60/1991) children and young people have the right to be heard, participate and influence. In this thesis was found out how to improve the opportunities for children and young people to be heard, participate and influence in the municipality of Janakkala.</p> <p>In the thesis has been clarified what kinds of things children and young people wish for in communication, communication channels and methods of influence. The used research methods were form interviews, studies dealing with the topic, existing written and audiovisual materials and observation. The investigation was supported by the Walking in the city center -event aimed at disabled and mobility-impaired children and young people, whose coordinator was Janica Laimio, who represented Save the Children.</p> <p>Opportunities for children and young people to be heard, participate and influence in Janakkala municipality can be improved with communication that takes children and young people into account and enabling the channels of communication and methods of influence desired by children and young people.</p>		
Keywords children, young people, children's right, belonging, participation, influencing		

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Opinnäytetyön lähestymistapa ja vaiheet	7
3	Opinnäytetyön tavoitteen taustalla olevia yhteiskunnallisia tekijöitä	9
4	Katsaus menneeseen	10
4.1	Katsauksen tavoite	10
4.2	Asiat eivät muutu strategioiden ja suunnitelmien laatimisella	11
5	Lomakehaastattelut	12
5.1	Lomakehaastattelun tavoite, kysymykset sekä lomakkeen toteutus	12
5.2	Lomakehaastattelun toteuttajat ja osallistujat.....	13
5.3	Vastausten koonti ja aineiston käsittely	14
5.4	Lomakehaastatteluista saatujen tietojen analysointi ja päätelmien teko	24
6	Osallistava suunnittelu ja kehittäminen sekä osallistamisen tavat	25
7	Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtuma	29
7.1	Tapahtuman taustaa, osallistujat ja oma roolini tapahtumassa	29
7.2	Tapahtuman suunnittelun vaiheita	29
7.3	Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtuma.....	35
7.4	Tapahtuman jälkeinen toiminta	37
7.5	Ajatuksia heti Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtuman jälkeen sekä otteita tapahtumasta tekemästäni koosteesta	40
7.6	Tilanne kesällä 2023 ja oma näkemykseni osallistamisen tavasta.....	57
8	Asioita, joilla voidaan parantaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa Janakkalan kunnassa	58
8.1	Osallisuus käsitteen määritelmän yksinkertaistaminen	58
8.2	Kohti lapset ja nuoret huomioivaa Janakkalan kuntaa	60
9	Aiheeseen liittyvää pohdintaa	65
	Lähteet	66

1 Johdanto

Opinnäytetyöni liittyy lasten ja nuorten oikeuksiin, joiden tulisi toteutua Suomen lainsäädännön sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (SopS 59–60/1991) perusteella, mutta jotka kuitenkin jäävät yhteiskunnassamme liian usein huomioimatta (Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:1; CRC/C/FIN/CO/5–6).

Aiheen valintaan vaikutti käymäni keskustelut lasten oikeuksista Janakkalan perhekeskuksen toiminnanjohtajana toimineen Jaana Hymmin kanssa sekä Janakkalan kunnassa maaliskuussa vuonna 2021 toteutetun lapsiystävällinen kunta -mallin alkukartoituskyselyn yhteenvetojen tulokset. Yhteenvetojen tulosten perusteella lapset ja nuoret haluavat vaikuttaa, mutta kokevat kuitenkin, ettei heillä ole kovinkaan hyviä mahdollisuuksia vaikuttaa koulussa eikä kunnassa (Janakkalan kunta 2021).

Vastauksista ilmeni lisäksi, että vammaisten ja toimintarajoitteisten lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuudet ovat vieläkin huonommat kuin muilla, ja heidän huolena on lisäksi rakennetun ympäristön esteellisyys (Janakkalan kunta 2021). Kotouttamispalvelun kautta maahanmuuttajaperheille tehdyssä kyselyssä nousi esiin myös tarve selkokielisestä viestinnästä (Janakkalan kunta 2021).

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää miten lasten ja nuorten mahdollisuuksia tulla kuulluksi, saada osallistua ja vaikuttaa olisi mahdollista parantaa Janakkalan kunnassa. Olen rajannut työni käsittelemään viestintää, vuorovaikutusta, viestinnän kanavia sekä vaikuttamisen tapoja ja kanavia. Rajaus perustuu siihen, että viestintä ja vuorovaikutus ovat perusedellytyksiä osallisuuden kokemiselle, osallistumiselle sekä vaikuttamiselle (Pekkala & Luoma-aho 2019, 10,15–16). Vaikuttamisen tavat ja kanavat puolestaan ovat tekijöitä, jotka mahdollistavat konkreettisesti mahdollisuuden tulla kuulluksi ja vaikuttaa.

Asettamaani rajausta puoltaa myös YK:n lapsen oikeuksien sopimus (SopS 60/1991, 3.1), mikä velvoittaa päättäjiä ja viranhaltijoita selvittämään lapsivaikutusten arvioinnin avulla, miten päätös tai toiminta tulee vaikuttamaan lapsiin ja nuoriin, ja lasten ja nuorten kuuleminen ja osallistuminen ovat livosen & Pollarin (2022, 14) mukaan keskeisessä roolissa, kun arvioidaan toiminnan tai päätösten vaikutuksia lapsiin ja nuoriin.

Tutkimusmenetelminä olen käyttänyt lomakehaastatteluja, aiheetta käsitteleviä tutkimuksia, olemassa olevia kirjallisia ja audiovisuaalisia aineistoja sekä havainnointia. Tutkimusmenetelmien lisäksi opinnäytetyön tavoitetta tuki osallistumiseni syksyllä vuonna 2022 Turengissa toteutettuun, vammaisille ja toimintarajoitteisille lapsille ja nuorille suunnattuun Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtumaan. Tapahtuman koordinaattorina toimi Janica Laimio Pelastakaa Lapset ry:ltä. Tapahtumassa hyödynnettiin osallistavaa suunnittelua ja kehittämistä. Tapahtuman mahdollisti Janakkalan kunnalle Pelastakaa Lapset ry:ltä tarjottu tuki, jonka tavoitteena oli tukea Janakkalan kunnan tavoitetta saada vuonna 2023 Lapsiystävällinen kunta -tunnustus.

Kehittämistyötä ovat ohjanneet seuraavat kysymykset:

- Mitkä tekijät estävät lasten ja nuorten oikeuksia tulla kuulluksi, saada osallistua ja vaikuttaa Janakkalan kunnassa?
- Miten Janakkalan kunnassa voidaan parantaa lasten ja nuorten oikeutta tulla kuulluksi, saada osallistua ja vaikuttaa?

Janakkalan kunnalle myönnettiin marraskuussa 2023 Unicef'in Lapsiystävällinen kunta -tunnustus (<https://www.janakkala.fi/uutiset/janakkala-on-lapsiystavallinen-kunta/>). Myönnetty tunnustus on voimassa kaksi vuotta (Janakkalan kunta 2023). Toivon opinnäytetyöni tukevan Lapsiystävällinen kunta -mallin toteuttamista sekä lasten ja nuorten oikeuksien edistämiseksi tehtävää työtä Janakkalan kunnassa.

Opinnäytetyö ei ole virallinen toimeksianto, vaan työstä sovittiin suullisesti syksyllä vuonna 2021 Janakkalan kunnan perhekeskuksen toiminnanjohtajana toimineen Jaana Hymmin kanssa, joka siirtyi vuoden 2023 alusta Kanta-Hämeen hyvinvointialueen, Oma Hämeen palvelukseen.

2 Opinnäytetyön lähestymistapa ja vaiheet

Opinnäytetyöni lähestymistapana on kahdesta samankaltaisia piirteitä omaavasta lähestymistavasta, muotoiluajattelusta ja toimintatutkimuksesta johdettu, muotoiluajatteluun sovellettu toimintatutkimus. Lähestymistapoina sekä muotoiluajatteluun että toimintatutkimukseen liittyy muun muassa kohderyhmän osallistaminen (Koski & Kelo 2019; Mäkinen 2021), sekä asioiden ja toimintojen muuttaminen ja kehittäminen paremmiksi (Aaltola & Syrjälä 1999, 18; Friedman 2003, 507–508, Lamminpää 2021, 131 mukaan; Mäkinen 2021).

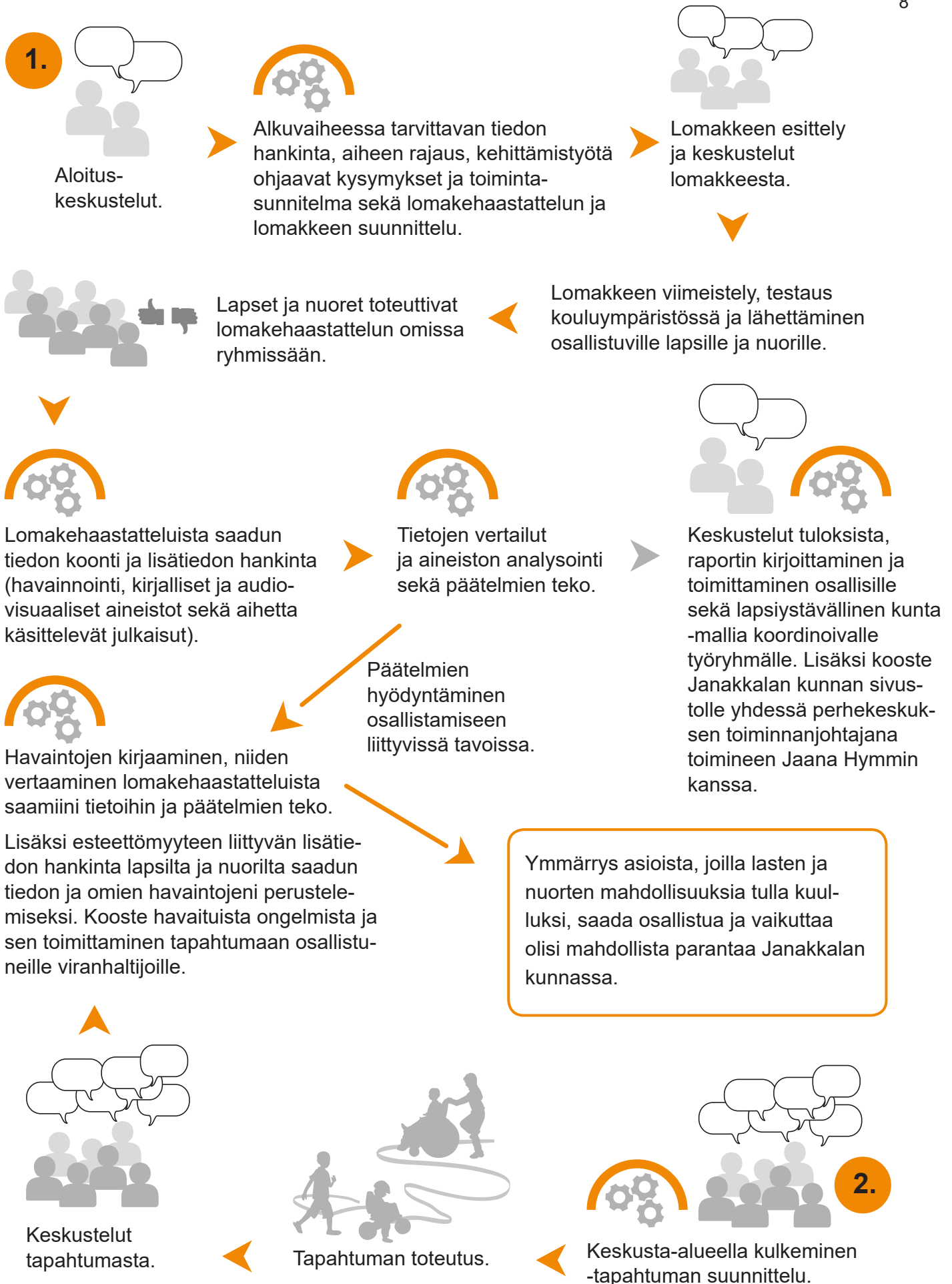
Muotoiluajatteluun liitetään yleisesti empatia, luovuus ja rationaalisuus (Aminoff ym. 2010, 5), minkä vuoksi se soveltuu opinnäytetyötä ohjaavaksi ajattelutavaksi. Muotoiluajattelulle ominainen muotoiluprosessi, jonka avulla pyritään erilaisten ideoiden ja kokeilujen kautta löytämään ratkaisu havaittuun ongelmaan (Aminoff ym. 2010, 5–6; Mäkinen 2021) ei kuitenkaan lähestymistapana sovellu opinnäytetyöni tavoitteisiin. Opinnäytetyössäni pyrin saamaan aikaan muutosta ja muuttamaan vallitsevia käytänteitä (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 51), mutta kehittämistyössä ei ole päätepistettä (Noffke & Stevenson 1995, 8, Heikkinen & Hänninen 1999, 45 mukaan), minkä vuoksi muotoiluajattelusta johdettu toimintatutkimus on lähestymistapana tarkoituksenmukaisempi kuin pelkkä muotoiluajattelu.

Tieto siitä, miten asioita olisi mahdollista parantaa on vasta muutoksia mahdollistava. Jokaisen sukupolven on vuorollaan huolehdittava ja kehitettävä vallitsevia käytänteitä, jotta lasten ja nuorten oikeudet tulla kuulluksi, saada osallistua ja vaikuttaa säilyvät myös uusien sukupolvien osalta.

Tutkimusstrategisena lähestymistapana toimintatutkimus on väljä, ja siitä on useita erilaisia suuntauksia, mutta eri suuntauksien yhteisinä nimittäjinä voidaan pitää refleksiivisyyttä, tutkimukseen liittyvää käytännönlähtöisyyttä, muutokseen tähtäävää toimintaa sekä ihmisten osallistumista. (Heikkinen & Jyrkämä 1999, 36.)

Kriittisen teorian näkökulmasta toimintatutkimus, jonka piiriin kehittämistyöni voidaan liittää, on jaettavissa kolmeen tutkimustyyppiin, joita ovat tekninen-, praktinen- ja emansipatorinen toimintatutkimus (Carr & Kemmis 1986, 202–203, Heikkinen & Hänninen 1999, 168 mukaan). Opinnäytetyössäni toimintatutkimuksen voidaan katsoa liittyvän suurimmalta osin tekniseen toimintatutkimukseen, koska roolini on ulkopuolinen, eikä minulla ole riippuvuussuhdetta Janakkalan kuntaan, ja tavoitteeni on mahdollistaa muutos.

Olen tiivistänyt opinnäytetyön vaiheet seuraavalla sivulla olevaan kuvioon 1. Kuvio 1 on lineaarinen kuvaus työn vaiheista, mutta lineaarisen kuvauksen kautta on helpompi hahmottaa, miten yhdistin lomakehaastatteluista sekä Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtumasta saamani tiedot toisiinsa. Lomakehaastattelu kohta 1, kuviossa 1 (ks. sivun vasen yläkulma) ja Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtuma kohta 2, kuviossa 1 (ks. sivun oikea alakulma). Lomakehaastattelut suoritettiin keväällä ja Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtuma järjestettiin syksyllä vuonna 2022.

Kuvio 1. Opinnäytetyön vaiheet ja lomakehaastatteluista sekä Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtumasta saamieni tietojen yhdistäminen.

3 Opinnäytetyön tavoitteen taustalla olevia yhteiskunnallisia tekijöitä

23. helmikuuta vuonna 2021 julkaistiin Suomen ensimmäinen, YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen (SopS 59–60/1991) perustuva, kansallinen lapsistrategia (Valtioneuvosto 2021:8). Sen taustalla on YK:n lapsen oikeuksien toteutumista valvovan lapsen oikeuksien komitean, jo vuonna 2011 Suomelle antama suositus, jossa Suomea kehoitettiin laatimaan kattava toimintapolitiikka ja toimintasuunnitelma lasten oikeuksien sopimuksen täysimittaista täytäntöönpanoa varten (CRC/CFIN/CO/4, kohta 13).

Kansallisen lapsistrategian (Valtioneuvosto 2021:8) pohjana olevan vision yhtenä tavoitteena on lapsen oikeuksia kunnioittava Suomi, jossa tartutaan lasten ja nuorten esille tuomiin näkemyksiin. Siinä varmistetaan, että lapset ja nuoret saavat tietoa myös vaikeista asioista iälleen ja kehitystasolleen sopivalla tavalla. Visiossa lapsia ja nuoria kannustetaan ottamaan kantaa niin oman arjen ympäristöön ja tilanteisiin liittyviin asioihin, samoin kuin yhteiskuntamme suuriin ylisukupolvisiin kysymyksiin. Lasten ja nuorten osallisuus on olennainen osa vision mukaista Suomea. (Valtioneuvosto 2021:8, 15.)

Visiossa Suomi kuvataan myös demokraattiseksi oikeusvaltioksi, jossa kunnioitetaan lapsen oikeuksia. Lapsen oikeuksia kunnioittavassa Suomessa tunnistetaan demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen merkitys yhteiskunnan polarisoitumisen, tiedolla manipuloinnin sekä radikalisoitumisen estämiseksi. Visiossa painotetaan lisäksi kaikkien lasten oikeutta myönteiseen tulevaisuuteen sekä sitä, että kaikkien lasten osallisuutta tuetaan sekä yhteisöissä että yhteiskunnassa. (Valtioneuvosto 2021:8, 16.)

Vuonna 2021 julkaistun kansallisen lapsistrategian (Valtioneuvosto 2021:8) valmistelu pohjautuu Lapsen aika – kohti kansallista lapsistrategiaa 2040 -raporttiin (Valtioneuvosto 2021:8, 8), jossa on hyödynnetty useista eri lähteistä kerättyä tutkimustietoa, joka on koottu professori Jouni Välijärven toimittamaan Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille -raporttiin (Valtioneuvosto 2019:4, 15). Lapsen aika – kohti kansallista lapsistrategiaa 2040 -raportissa, esitetään kolme vaihtoehtoista skenaariota; lineaarinen kehitys, kriisiytynyt lapsuus sekä lapsen aika, joissa kuvitellaan erilaisia tulevaisuuksia, ja joista lapsen aika -skenaario on tavoiteltava tulevaisuus (Valtioneuvosto 2019:4, 34–35).

Kansallisen lapsistrategian tavoitteet (Valtioneuvosto 2021:8, 15–16) voivat jäädä puheen tasolle, kuten kävi osittain kansalliselle toimintasuunnitelmalle Lapselle sopiva Suomi (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005:5), joka perustui toukokuussa vuonna 2002 YK:n yleiskokouksen lasten täysistunnossa hyväksytyyn loppuasiakirjaan A World Fit for Children (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005:5; 3). Tällöin olemme, ainakin oman näkemykseni mukaan, kulkemassa kohti kriisiytynyt lapsuus -skenaarion mukaista tulevaisuutta, jossa esimerkiksi lasten kokemukset siitä, ettei heitä kuunnella ovat yleisiä ja eriarvoisuus lisääntyy entistä voimakkaammin ja näyttäytyy entistä varhaisemmin lasten elämässä (Valtioneuvosto 2019:4, 34).

4 Katsaus menneeseen

4.1 Katsauksen tavoite

Tämä luku sisältää otteita Suomen ensimmäisestä maaraportista (Ulkoasiainministeriö 1994) YK:n lapsen oikeuksien komitealle. Otteiden tavoitteena on tuoda esiin, että nyt vuoden 2023 lopulla olemme monilta osin samassa tilanteessa lasten oikeuksien toteutumisen, hallinnonalojen siiloutumisen sekä Suomen taloudellisen tilanteen suhteen, jossa olimme 1990-luvun alkuvuosina. Mikäli historia toistaa itseään kuljemme jääväämättä kohti kriisiytynyt lapsuus -skenaarion mukaista tulevaisuutta, josta mainitsin edellisellä sivulla, sivulla 9.

Otteita Suomen ensimmäisestä raportista YK:n lapsen oikeuksien komitealle

Suomen ensimmäisessä raportissa YK:n lapsen oikeuksien komitealle todetaan, että Suomen allekirjoittaessa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 31. toukokuuta vuonna 1991, Suomen lainsäädännön katsottiin olevan jo niin korkealla tasolla, että sen uskottiin turvaavan lapsen oikeudet (Ulkoasiainministeriö 1994, 6). Sopimuksen todelliset velvoitteet hallinnon ja yhteiskuntapolitiikan näkökulmasta jäivät vähälle huomiolle (Ulkoasiainministeriö 1994, 7).

Raportissa tuotiin esille, jo tuolloin, Suomessa oleva ”rakenteellinen välinpitämättömyys”, jonka aiheuttajaksi tunnistettiin eri hallinnonalojen pitkälle ajautunut sektoroituneisuus eli siiloutuminen, minkä raportin laatinut työryhmä katsoi olevan osasyynä siihen, ettei Suomessa kyetä huolehtimaan kokonaisvaltaisesti lapsiväestön eduista (Ulkoasiainministeriö 1994, 7–8). Siiloutuminen näyttäytyi myös raportin kokoamisessa, koska ainoa ministeriö, valtiovarainministeriö, jossa yhteensovitetään eri hallinnonhaaroja katsoi, ettei sen toimialaan kuulunut velvoitteita, jotka liittyvät sopimuksen raportointiin (Ulkoasiainministeriö 1994, 3).

Raportin valmistelu tehtiin aikana, jolloin julkisen talouden leikkaukset vaikuttivat monilta osin lasten ja nuorten asemaan. Työryhmän mukaan Suomessa lapset ja nuoret olivat saaneet sosiaali- ja terveydenhuollossa suhteellisen monipuoliset palvelut, mutta toteaa, että ellei päätöksenteossa painoteta riittävästi lapsinäkökulmaa, niin osa saavutuksista on uhattuina. (Ulkoasiainministeriö 1994, i.)

Raportin mukaan 1990-luvun talouslaman seurauksena valtion ja kuntien tekemät leikkaukset perhe-, koulutus-, kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluista vaikuttivat välittömästi lasten jokapäiväiseen elämään. Erityisesti muun muassa koulutukseen liittyneet leikkaukset kohdistuivat lapsiin ja nuoriin. Raportin työryhmä ilmaisi myös huolensa siitä, että tehdyt leikkaukset saattavat vaikuttaa nykylasten elämään vielä heidän vartuttuaan aikuisiksi. (Ulkoasiainministeriö 1994, 5.)

Sosiaali- ja terveysministeriö selvitti tuolloin myös talouslaman vaikutuksia lapsiperheiden taloudelliseen tilanteeseen, ja totesi sen heikentyneen muihin väestöryhmiin nähden

keskimääräistä enemmän. Etuuksien leikkaukset yhdessä julkisten maksujen korotusten kanssa kohdistuivat suurelta osin lapsiperheisiin, ja raskaimmin pienituloisiin perheisiin. (Ulkoasiainministeriö 1994, 5.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen ratifiointissa annettujen sitoumusten toteuttaminen saattaa työryhmän mukaan myös heikentyä markkinapohjaisiin järjestelyihin liittyvien paineiden vuoksi, ja uudistuksien tekeminen kilpailun nimissä voi johtaa siihen, etteivät uudistukset ole lapsen oikeuksien sopimuksen, kuten ei muidenkaan ihmisoikeuksien sopimuksen periaatteiden mukaisia. Kilpailun nimissä tehtävien uudistusten pelättiin myös lisäävän lasten eriarvoisuutta. (Ulkoasiainministeriö 1994, i–ii.)

Työryhmä muistutti raportissa lisäksi, että lapsen oikeuksien sopimuksen velvoittamasta, aktiivisesta tiedottamisesta lasten oikeuksista sekä siitä, että tiedotuksessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota lasten osallistumisoikeuteen liittyviin artikloihin (Ulkoasiainministeriö 1994, ii), koska yhteiskunnassamme lasten oikeus osallistua ei toteudu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen edellyttämällä tavalla (Ulkoasiainministeriö 1994, vi).

4.2 Asiat eivät muutu strategioiden ja suunnitelmien laatimisella

Lasten oikeuksien toteutumisen edistämiseksi on vuosien varrella käytetty valtavasti resursseja, mutta siitä huolimatta käymme vuodesta toiseen keskustelua samoista asioista ja ongelmista, eikä keskustelu tule päättymään elleivät strategiat ja suunnitelmat muutu toiminnaksi (Pekkarinen 2022, 155). Menneisyydestä pitää osata ottaa oppia, ja saadun tiedon tulee kerryttää uutta ymmärrystä ja uudenlaista toimintaa, mikä tarkoittaa sitä, että hallinnon siilot, joiden on todettu heikentävän julkista hallintoa (Julkisen hallinnon strategia 2021, 12) on kyettävä purkamaan, ja toimintaa sekä päätösten vaikutuksia on arvioitava myös tarkastelemalla menneisyyttä (Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 6/2009, 19; Valtiontalouden tarkastusviraston näkökulmat 1/2021, 10–12, 34).

YK:n lapsen oikeuksien sopimus (SopS 59–60/1991) on Suomessa voimassa lainsäätösena ihmisoikeussopimuksena (Iivonen & Pollari 2020, 15), ja Suomen perustuslain mukaan julkisen vallankäytön tulee perustua lakiin, ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava lakia (731/1999, 2.3 §). Ihmisoikeussopimuksissa ei siis ole kysymys poliittisista mielipiteistä, kuten ei myöskään puolueiden arvomaailmoista, minkä vuoksi lasten oikeuksien toteutumista tulee seurata puolueettomasti ja säännönmukaisesti läpi hallituskausien.

5 Lomakehaastattelut

5.1 Lomakehaastattelun tavoite, kysymykset sekä lomakkeen toteutus

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää, miten lasten ja nuorten mahdollisuuksia tulla kuuluksi, osallistua ja vaikuttaa olisi mahdollista parantaa Janakkalan kunnassa. Saadakseni selville mahdollisimman monen lapsen ja nuoren toiveet ja tarpeet päädyin käyttämään menetelmänä lomakehaastatteluja. Lomakehaastattelujen tavoitteena oli selvittää lasten ja nuorten tarpeita ja toiveita liittyen viestintään, viestinnän kanaviin ja vaikuttamisen tapoihin sekä kuulla lasten ajatuksia ja kokemuksia. Lomakehaastattelun kysymyksiä varten kartoitin opinnäytetyön tavoitteisiin soveltuvia, lapsille ja nuorille suunnattuja kyselyjä nähdäkseni sekä niissä olevia kysymyksiä että kysymysten asetteluja.

Tekemäni lomakehaastattelun väittämät pohjautuvat osittain Our Europe, our rights, our future -raportissa olleisiin kysymyksiin, joita oli esitetty lapsille ja nuorille EU:n lapsen oikeuksien strategiaa varten (2021, 5) sekä Demokratiaohjelma 2025 -hankkeen yhteydessä lapsille ja nuorille suunnattuun kyselyyn (Valtioneuvosto 2022).

Laadin lomakehaastattelun siten, että vastauksista oli saatavissa sekä numeerista että kirjallista aineistoa. Numeerista tietoa keräsin väittämällä, josta esimerkki kuvassa 1. Numeerista tietoa keräävien väittämien tavoitteena oli saada tietoa, jota ei voi tulkita eri tavoilla, ja joka voidaan esittää helposti hahmotettavassa muodossa. Kirjallista aineistoa keräsin avoimilla kysymyksillä sekä tekstikentillä, joiden tavoitteena oli saada joko lisätietoja tai lasten ja nuorten ehdotuksia ja ajatuksia numeerista tietoa keräävistä väittämistä, josta esimerkki kuvassa 2.

Kun koulussa tai Janakkalassa tehdään teihin liittyviä päätöksiä, niin silloin pitäisi...

Kysyä myös meiltä, mitä mieltä me olemme.

Samaa mieltä
 Eri mieltä

Kuva 1. Esimerkki lomakehaastattelun numeerista tietoa keräävästä väittämästä.

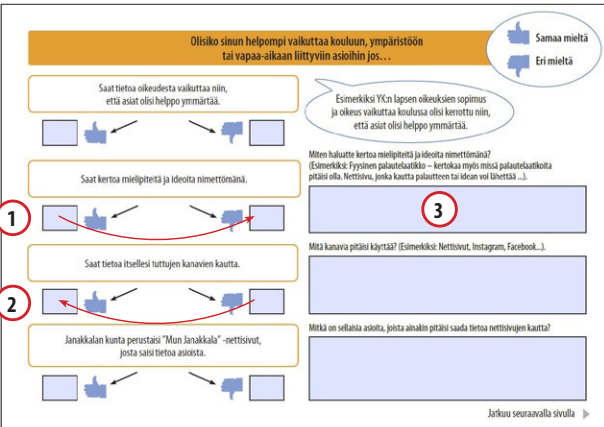
Jos mieleenne tulee vielä jotain, mitä aikuisten pitäisi huomioida, kun koulussa tai Janakkalassa tehdään teihin liittyviä päätöksiä, niin niistä asioista voitte kirjoittaa tähän laatikkoon.

Kuva 2. Esimerkki kuvan 1 numeerista tietoa keräävään väittämään liittyvästä avoimesta tekstikentästä, johon lapsilla ja nuorilla oli mahdollisuus kirjoittaa myös omia näkemyksiään ja toiveitaan.

Lomakehaastattelun loppuun sijoitin vielä vastauslaatikon, johon lapset ja nuoret saivat kirjoittaa yleisiä ajatuksia, kertoa tuntemuksista ja lähettää esimerkiksi terveisiä viranhaltijoille ja luottamushenkilöille.

Lomakehaastattelun materiaalin toteutin sähköisenä pdf-lomakkeena, jossa oli mahdollista liikkua myös näppäimistön avulla. Lomakkeen tekemisen jälkeen testasin lomakkeen toimivuutta kouluympäristössä tekemäni ohjeen (kuva 3) mukaisesti. Kouluympäristössä sain lisäksi mahdollisuuden kuunnella, miten lomake toimi ruudunlukuohjelmalla. Ennen lomakkeiden lähettämistä osallistuville tahoille lomakehaastattelun tekeminen testattiin alakouluikäisistä koostuvassa ryhmässä.

OHJEITA PDF-LOMAKKEEN KÄYTTÖÖN JA VASTAAMISEEN KYSELYN TOTEUTTAJALLE
 Kysely olisi tarkoitus tehdä ryhmässä, jolloin asioita voidaan pohtia myös yhdessä toisten kanssa. (Jos mahdollista, heijasta tietokoneen näyttö valkokankaalle/seinälle.)

1 Tab-näppäimellä voit siirtyä seuraavaan vastauskenttään. Voit käyttää myös hiiren kursoria.

2 Shift + Tab-näppäimillä voit palata takaisin päin. Voit käyttää myös hiiren kursoria.

3 Näihin kenttiin voi kirjoittaa paljon tekstiä. Kenttä muuttuu vieritettäväksi (skrollattavaksi), kun tekstin määrä ylittää laatikon tilan.

Muista tallentaa tiedosto aina, kun siihen on lisätty tietoa.

SAMAA MIELTÄ VAI ERI MIELTÄ - KYSYMYKSET

1. Lue väittämä ääneen.

Sulle kerrotaan sun oikeuksista vaikuttaa siihen, että sä ymmärrät mikä sun oikeudet on.

2. Pyydä ensin samaa mieltä olevia nostamaan käsi ylös. Lasse samaa mieltä olevien määrä ja kirjoita lukumäärä ruutuun.

Sulle kerrotaan sun oikeuksista vaikuttaa siihen, että sä ymmärrät mikä sun oikeudet on.

3. Pyydä seuraavaksi eri mieltä olevia nostamaan käsi ylös. Lasse eri mieltä olevien määrä ja kirjoita lukumäärä ruutuun.

LISÄTIETOA KERÄÄVÄT KYSYMYKSET

Pohtikaa kysymyksiä yhdessä toisten kanssa.

Kuva 3. Pdf-lomakkeen käyttöön sekä lomakehaastattelun tekemiseen liittyvät ohjeet.

5.2 Lomakehaastattelun toteuttajat ja osallistajat

Osallistin Janakkalassa koulujen oppilaskunnan hallituksia sekä lasten parlamentin jäseniä toteuttamaan lomakehaastattelut ryhmähaastatteluina omissa kouluissaan. Lisäksi nuorisotoimen henkilöstö välitti vastaavan lomakehaastattelun nuorille Tervakoskella ja Turengissa sijaitseviin nuorisotiloihin. Lomakehaastatteluun osallistui myös Janakkalan kunnan nuorisovaltuuston jäsenet.

Lomakehaastatteluun osallistui yhteensä 191 lasta ja nuorta, joista muodostui 14 ryhmää. Osallistuneet lapset ja nuoret olivat iältään 7–18-vuotiaita, joten kehittämistyön tavoitteet keskittyvät pääasiallisesti kyseisen ikäryhmän tarpeisiin ja toiveisiin.

Ratkaisu osallistaa kehittämistyöhön oleellisesti liittyvät tahot, eli lapset ja nuoret toimimaan itse lomakehaastattelun suorittajina perustui siihen, että näin lapset ja nuoret pääsivät sekä toimimaan että keskustelemaan asioista yhdessä, omissa tutuissa ja turvallisisa ympäristöissään. Toimintatapa sopi hyvin myös oppilaskunnan toiminnan tavoitteisiin (Perusopetuslaki 628/1998, 47 a §). Osallistamalla lapset ja nuoret toimimaan ja keskustelemaan yhdessä asioista, lapset ja nuoret eivät toimineet vain tiedon tuottajina. Näin tapahtuu normaaleissa ”kyselyissä”, joissa kysymyksiin vastataan yksilönä, ilman että yksilön pitää ottaa huomioon myös muiden, ryhmään kuuluvien mielipiteet ja ajatukset. Omassa työssäni käytetyn, lapsia ja nuoria aktivoivan tavan toivon myös luovan pohjaa sille, että Janakkalassa lapset ja nuoret käyvät keskustelua keskenään asioista, joihin he haluavat muutoksia.

5.3 Vastausten koonti ja aineiston käsittely

Aloitin tietojen kokoamisen siirtämällä ensin luvut ”samaa mieltä” ja ”eri mieltä” -kentistä (kuva 4) excel-taulukkoon ja muunsin numeerisen tiedon graafiseen muotoon. Siirtäessäni tietoja excel-taulukkoon, huomasin että lomakkeesta tarkoituksella pois jättämäni vaihtoehto ”En osaa sanoa”, oli kahden ryhmän osalta ongelmallinen. Toisen ryhmän osallistujista osa jätti vastaamatta, kertoen syyksi ettei kaikkiin kysymyksiin ollut helppoa muodostaa ”kyllä” tai ”ei” -mielipidettä, koska asiat eivät ole niin yksinkertaisia – mikä pitää

The image shows a survey form with a header in orange: "Olisiko sinun helpompi vaikuttaa kouluun, ympäristöön tai vapaa-aikaan liittyviin asioihin jos...". To the right of the header are two icons: a thumbs up labeled "Samaa mieltä" and a thumbs down labeled "Eri mieltä".

The form contains four rows of questions, each with a text box and a feedback icon:

- Row 1: "Saat tietoa oikeudesta vaikuttaa niin, että asiat olisi helppo ymmärtää." Below it is a thumbs up icon with an arrow pointing to a text box, and a thumbs down icon with an arrow pointing to another text box.
- Row 2: "Saat kertoa mielipiteitä ja ideoita nimettömänä." Below it is a thumbs up icon with an arrow pointing to a text box, and a thumbs down icon with an arrow pointing to another text box.
- Row 3: "Saat tietoa itsellesi tuttujen kanavien kautta." Below it is a thumbs up icon with an arrow pointing to a text box, and a thumbs down icon with an arrow pointing to another text box.
- Row 4: "Janakkalan kunta perustaisi "Mun Janakkala" -nettisivut, josta saisi tietoa asioista." Below it is a thumbs up icon with an arrow pointing to a text box, and a thumbs down icon with an arrow pointing to another text box.

On the right side of the form, there are three text boxes for open-ended responses:

- A speech bubble containing the text: "Esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja oikeus vaikuttaa koulussa olisi kerrottu niin, että asiat olisi helppo ymmärtää."
- A text box with the question: "Miten haluatte kertoa mielipiteitä ja ideoita nimettömänä? (Esimerkiksi: Fyysinen palautelaatikko – kertokaa myös missä palautelaatikoita pitäisi olla. Nettisivu, jonka kautta palautteen tai idean voi lähettää ...)."
- A text box with the question: "Mitä kanavia pitäisi käyttää? (Esimerkiksi: Nettisivut, Instagram, Facebook...)." Below it is another empty text box.
- A text box with the question: "Mitkä on sellaisia asioita, joista ainakin pitäisi saada tietoa nettisivujen kautta?" Below it is another empty text box.

At the bottom right, there is a small arrow and the text "Jatkuu seuraavalla sivulla".

Kuva 4. ”Samaa mieltä” ja ”Eri mieltä” sekä avoimet vastauskentät, jotka muuttuivat vieritettäviksi tekstilaatikoiksi, kun tekstin määrä ylitti laatikon tilan.

paikkansa, koska asioihin liittyy aina monia tekijöitä. Toinen ryhmä oli ratkaissut asian lisäämällä tiedon ”En osaa sanoa” -vastaukset lomakkeeseen. Lisäsin excel-taulukkoon ”En osaa sanoa/Jätetty vastaamatta” -vaihtoehdon jokaisen väittämän kohdalle.

Avoimien vastauskenttien (kuva 4 edellisellä sivulla) vastaukset siirsin ryhmittäin samaan tiedostoon, tutkien samalla myös yksittäisten ryhmien tuottaman numeerisen tiedon sekä ryhmän avoimien vastausten välisiä poikkeamia sekä samankaltaisuuksia, joiden osalta tein graafeihin vaihtoehtoiset esitykset.

Kirjallisten vastausten yhdistämisen jälkeen etsin avoimista vastauksista samankaltaisuuksia eri ryhmien välillä, mutta en siirtänyt samankaltaisia vastauksia omiksi tiedostoikseen, koska esimerkiksi lasten ja nuorten toivomiin viestinnän- ja vaikutuskanaviin liittyy ikärajoja (Laitinen ym. 2020, 56–59), joten käytin samankaltaisuuksien merkitsemisessä värikoodausta, josta malli kuviossa 2.

<p>Ryhmä 1</p> <ul style="list-style-type: none"> – Palautelaatikko – youtube, tiktok, instagram, facebook, snapchat – Oppilaiden oma Wilma <p>Ryhmä 2</p> <ul style="list-style-type: none"> – 16 haluaa palautelaatikon, 4 nettilinkin – kuukausittaiset kyselyt, ope kyselee – TikTok, Insta, goolen kautta kotisivut, facebook, WA-ryhmä QR-koodin tai linkin takana

Kuvio 2. Malli värikoodauksen käytöstä.

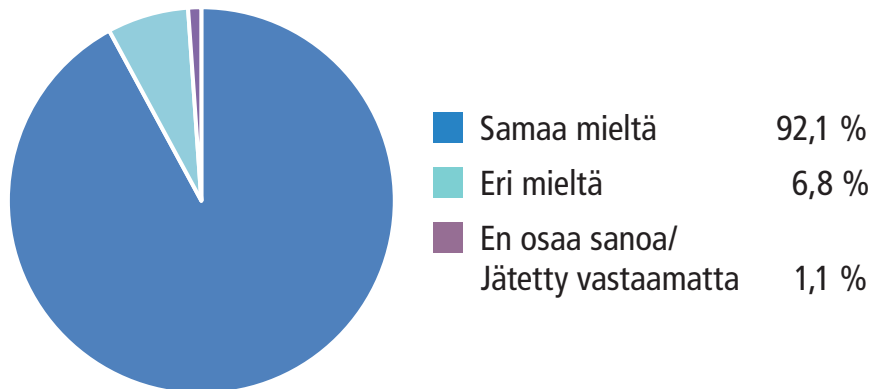
Lomakehaastattelun tulosten graafiset esitykset ja kommenttini

Esitykset kommentteineen olen ottanut raportista, joka on toimitettu osallistuville tahoille sekä lapsiystävällinen kunta -mallista vastaavalle työryhmälle, minkä vuoksi aineiston ulkoasu poikkeaa graafisten esitysten osalta opinnäytetyön yleisestä ulkoasusta. Avoimien vastauskenttien osuudet olen muuttanut osittain opinnäytetyön yleistä ulkoasua vastaavaksi.

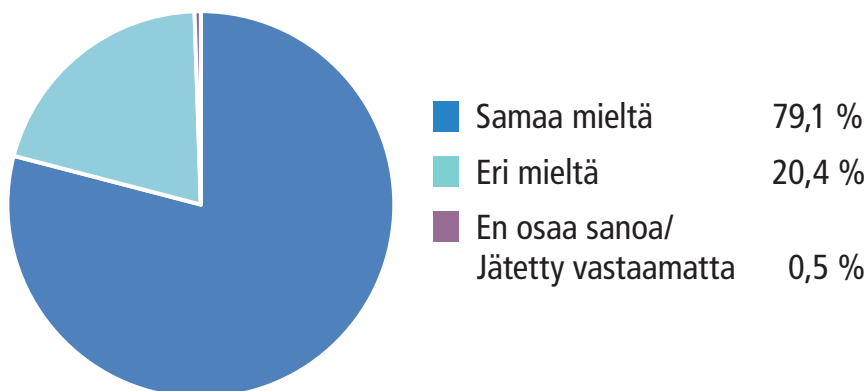
Esityksessä olevista kommentteista osa on lisäselvityksiä ja osa pohdintojani. Osallistavan suunnittelun kohdalla kommenttini liittyy itse tuottamaani visuaalisen kuvauksen virheellisyteen, joka aiheutti väärinkäsityksiä.

Olisiko sinun helpompi vaikuttaa kouluun, ympäristöön tai vapaa-aikaan liittyviin asioihin jos... (N=191)

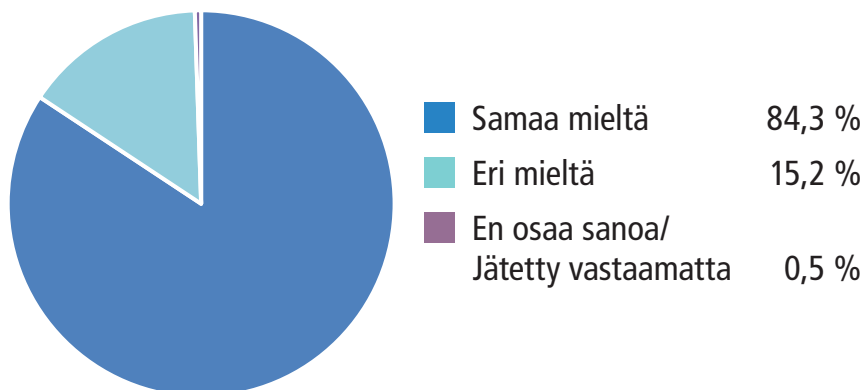
Saat tietoa oikeudesta vaikuttaa niin, että asiat olisi helppo ymmärtää.

Saat kertoa mielipiteitä ja ideoita nimettömästi.

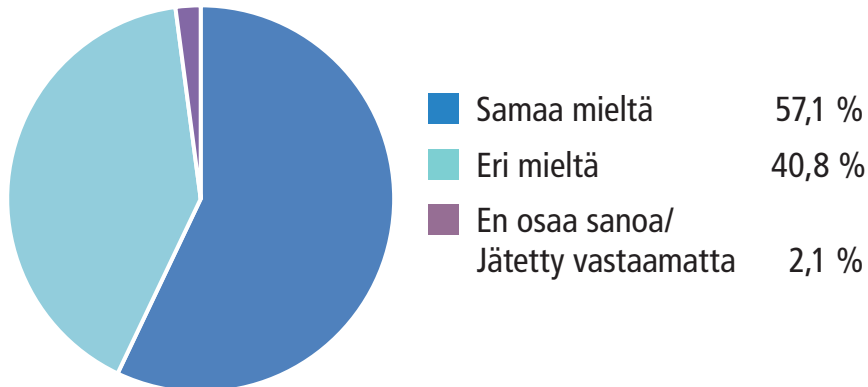

Tai näin: Tässä "eri mieltä" olevat on siirretty "samaa mieltä" olevien kenttään niiltä osin, kun lisätietokentän kirjoitus kumosi osittain mielipiteet esitettyyn väitteeseen.

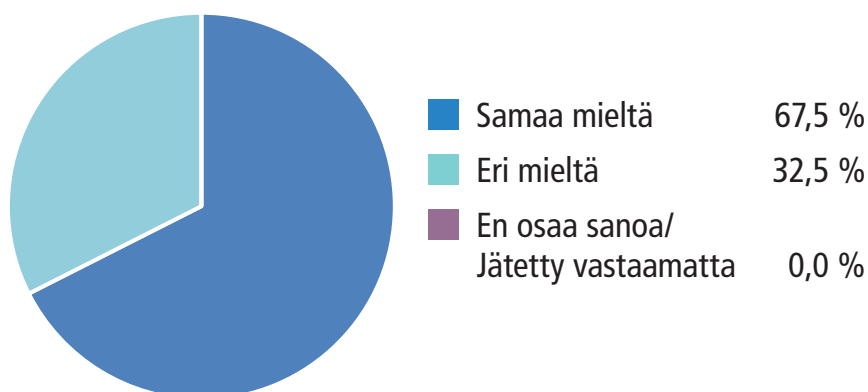
Olisiko sinun helpompi vaikuttaa kouluun, ympäristöön tai vapaa-aikaan liittyviin asioihin jos... (N=191)

Saat tietoa itsellesi tuttujen kanavien kautta.

Tämän väittämän kohdalla tulosten tasaisuus "samaa mieltä" ja "eri mieltä" olevien kesken saattaa selittyä osittain some-palveluluihin liittyvistä ikärajoista (Laitinen ym. 2020, 56–59).

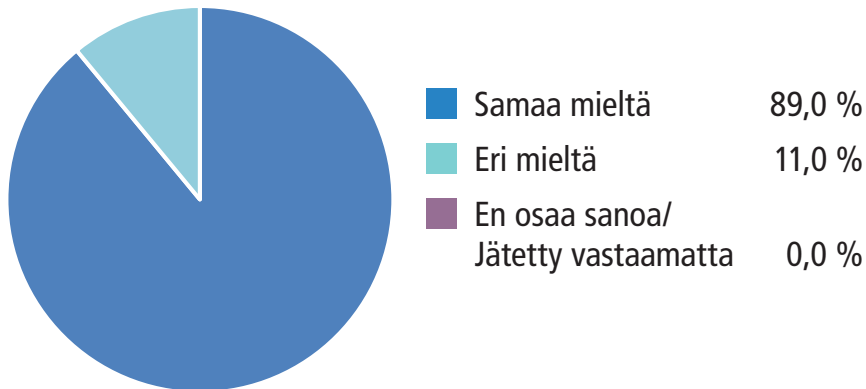
Janakkalan kunta perustaisi "Mun Janakkala" -nettisivut, josta saisi tietoa asioista.

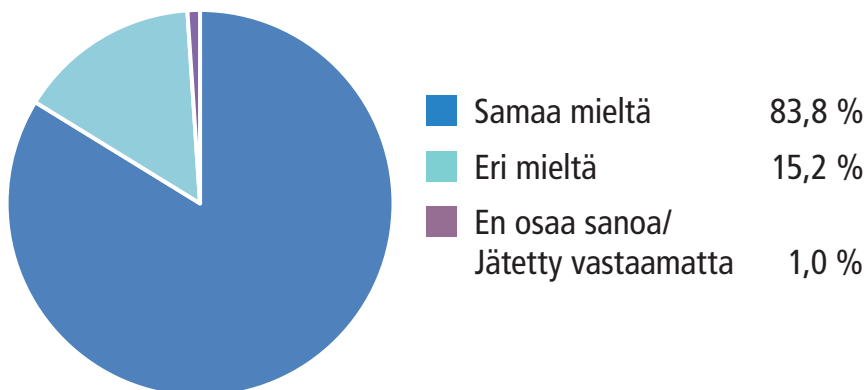
Eri mieltä olevista 22,6 % piti kunnan nykyisiä nettisivuja riittävinä, mutta niistä tulisi kuitenkin tehdä selkeämmät ja helppokäyttöisemmät.

Kun koulussa tai Janakkalassa tehdään teihin liittyviä päätöksiä, niin silloin pitäisi... (N=191)

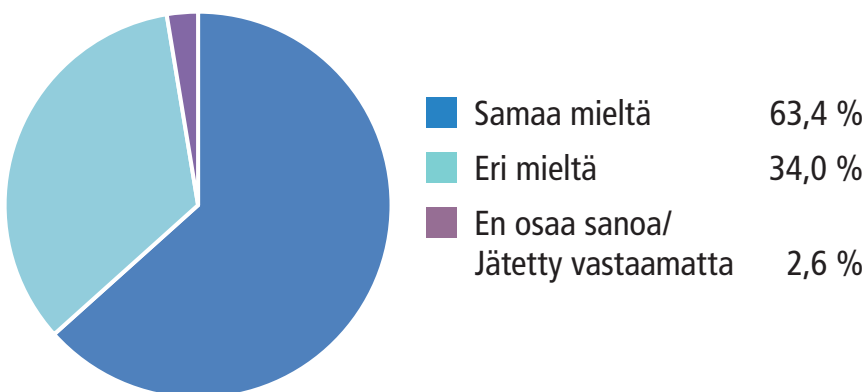
Kysyä myös meiltä, mitä mieltä me olemme.

Auttaa meitä ymmärtämään, miten päätös tulisi vaikuttamaan meidän elämään.

Auttaa meitä kertomaan ja perustelemaan meidän mielipiteet päättäjille.

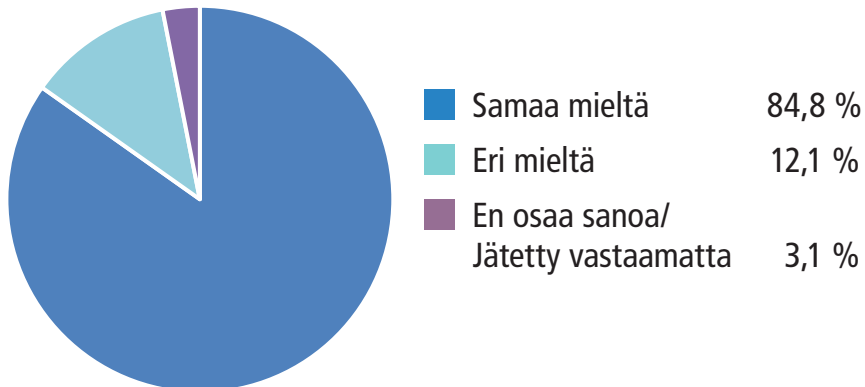
Mielenkiintoinen poikkeama aihealueen vastauksissa (ks. myös seuraava sivu).

Johtuuko mahdollisesti päättäjien vähättelevästä suhtautumisesta lapsiin ja nuoriin?

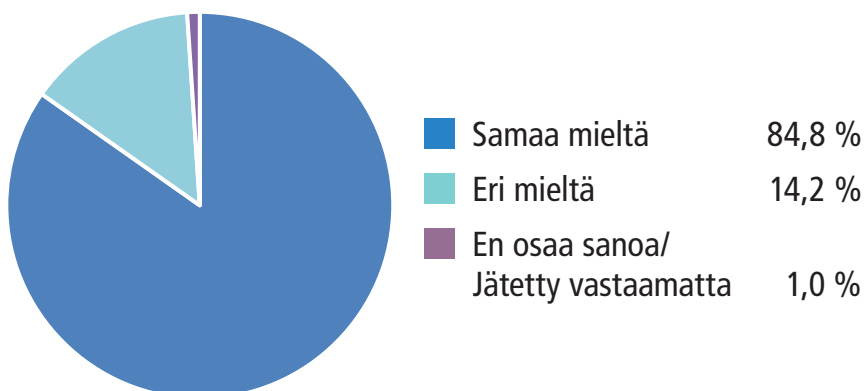
Vai onko kyse siitä, että osa lapsista ja nuorista osaa kertoa ja perustella mielipiteensä vai siitä, ettei mielipiteiden perustelemista pidetä tärkeänä?

Kun koulussa tai Janakkalassa tehdään teihin liittyviä päätöksiä, niin silloin pitäisi... (N=191)

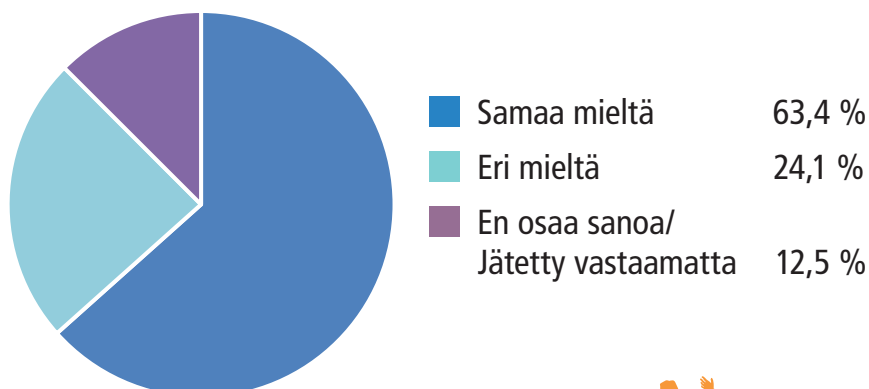
Suhtautua vakavasti meidän mielipiteisiin.

Kertoa meille, miten meidän mielipiteet on päätöksessä huomioitu, tai miksi niitä ei ole huomioitu.

Olisiko kiva kehittää ja suunnitella juttuja yhdessä toisten kanssa? (N=191) (Osallistava suunnittelu ja kehittäminen)

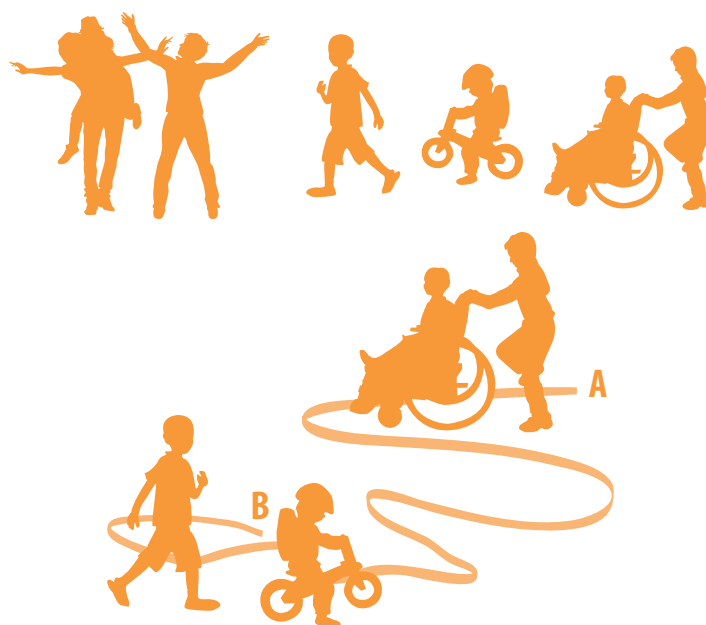

Eri mieltä olevat lapset ja nuoret mainitsivat pitävänsä kyselyjä mukavampana tapana kehittää asioita.

Tämän kysymyksen kohdalla esimerkki ja kuva johti harhaan, mikä ilmeni siten, että osallistava suunnittelu koettiin sopivammaksi nuoremmille koululaisille.

Lisäksi sen oletettiin olevan suoritettava tehtävä, minkä vuoksi kysymykseen ei vastattu lainkaan, koska tehtävää ei voitu säännöksi suorittaa.

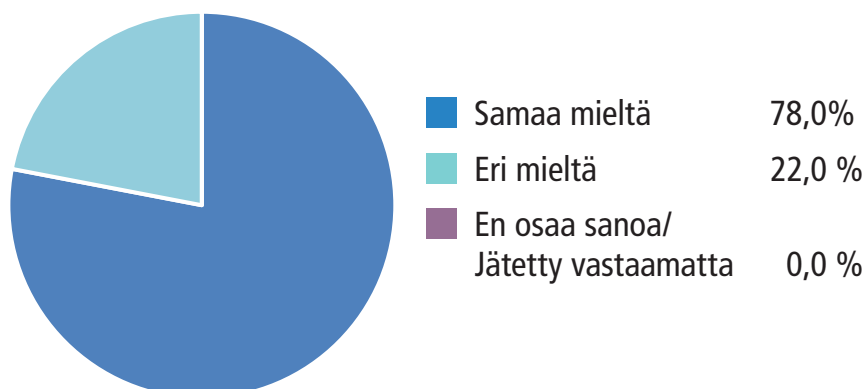
Asiat onneksi selvisivät lisätietokentistä sekä sähköpostiin kirjoitettujen saatetekstien myötä. Tulos ei siis välttämättä ole aivan todenmukainen.

(Kysymyksen esimerkkinä oli Keskuksella alueella kulkeminen -tapahtuma, jota käsittelemme luvussa 8.)

Lopuksi vielä... (N=191)

Haluan jatkossakin olla mukana kehittämässä juttuja, että voisimme vaikuttaa meille tärkeisiin asioihin.

Lomakehaastattelun aineistoa avoimista vastauskentistä (N=191, 14 ryhmää)

Yhteenveto mielipiteiden ja ideoiden kertomisesta nimettömänä

Yhdeksässä ryhmässä toivotaan palautelaatikkoa (suljettu laatikko), viidessä ryhmässä palautetta halutaan antaa nettisivun kautta. Huomioitavaa kuitenkin, että useassa ryhmässä toivotaan sekä palautelaatikkoa että mahdollisuutta kertoa mielipiteitä ja ideoita nettisivun kautta. (Jakaumat eivät olleet sidoksissa vastaajien ikään.)

Huolenaiheeksi nostettiin pelko ”asiattomista” palautteista. ► Pelko on täysin ymmärrettävää. Lasten ja nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset osaavat kuitenkin varmasti hoitaa nämä asiat, ja käydä ”asiattomat” palautteet rakentavasti läpi lasten ja nuorten kanssa, jolloin niiden määrä alkaa vähenemään.

- Palauteboksi: joillekin se voisi olla pelleilyn paikka, mutta tärkeä niille, jotka sitä oikeasti tarvitsee.

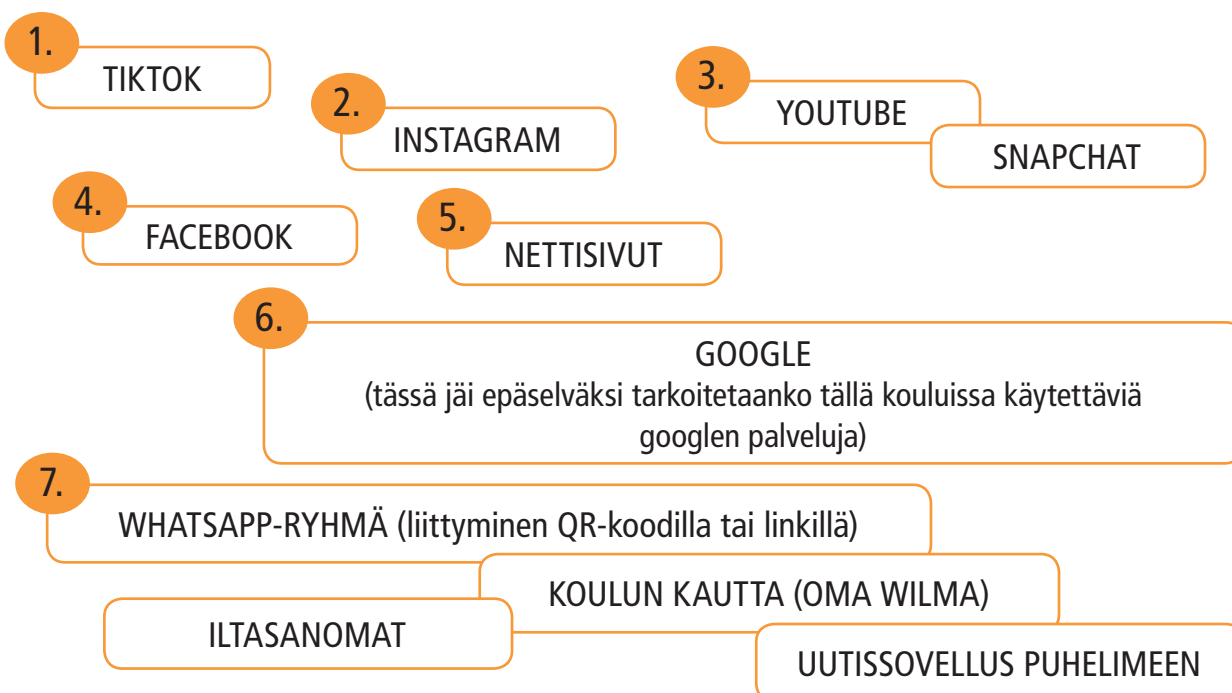
Ote julkaisusta ”Kuullaan, mutta ei kuunnella”

– Lasten osallistumisoikeudet Suomessa. Arviointiraportti.

(Oikeusministeriö 2020:10, liite 1b).

Esille tuli myös ehdotus kuukausittaisista kyselyistä, jossa oma opettaja kyselisi asioita oppilailtaan. ► Toimintatavasta olisi varmasti hyötyä muun muassa koulukiusaamisen ehkäisyssä, koulussa viihtymisessä sekä vaikutusmahdollisuuksien parantamisessa koulussa ja kunnassa, kun esiin tulleet asiat viedään tarvittaessa eteenpäin. **Tämä ehdotus tuiki myös jokaisen oppilaan mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa** (Oikeusministeriö 2020:10, 159).

Lasten ja nuorten toivomia viestintäkanavia suosituimmuusjärjestyksessä
(Ikärajoja some-palveluille seuraavalla sivulla.)

IKÄRAJOJA SOME-PALVELUILLE (Laitinen ym. 2020, 56–59)

YOUTUBE 13 vuotta (Youtube Kids-palvelu on suunnattu 3–12-vuotiaille)	WHATSAPP 16 vuotta INSTAGRAM 13 vuotta	SNAPCHAT 13 vuotta FACEBOOK 13 vuotta	TIKTOK 13 vuotta
---	---	--	---------------------

Asioita, joista ainakin pitäisi lasten ja nuorten mielestä saada tietoa nettisivujen kautta

- 🍊 Lasten oikeuksista ja asioista, joihin lapset voivat vaikuttaa.
- 🍊 Liikuntapaikkojen kunnosta, esim. jäiden kunto.
- 🍊 Koronatilanne kunnassa.
- 🍊 Harrastusmahdollisuuksista ja niiden ajankohdista sekä hinnoista.
- 🍊 Kunnan tapahtumista, ajankohtaisista ja isoimmista asioita/jutuista, perustiedot, helposti kerrottavassa muodossa tekstit.
- 🍊 Kunnan arkitoimintaa pitäisi tuoda enemmän nuorille näkyväksi ja nuorten kielellä.
- 🍊 Kaikki nuoria ja kuntaa koskevat päätökset pitäisi julkaista tiivistetysti ja nuorten kielellä.
- 🍊 Nettisivuilta näkyisi vaiheittain projektien eteneminen.
- 🍊 Mielenterveyspalveluista.
- 🍊 Koulukohtaisista tapahtumista.
- 🍊 Vaaratilanteet sekä varoitukset lähialueen vaaratilanteista esim. erityinen liikkaus, liikenneonnettomuudet...).
- 🍊 Bussiaikataulut ja julkisen liikenteen tiedotukset.
- 🍊 Leirit.
- 🍊 Kouluruoka, julkiset tapahtumat ja avautumispalvelu.
- 🍊 Vaikuttamiseen liittyviä asioita.
- 🍊 Millainen sää.
- 🍊 Tuuvinki.
- 🍊 Mitä tapahtuu maailmalla tai kunnassa.

Nettisivuista on keskusteltu 19.4., joten asia etenee...

Liiallinen tieto saattaa sekavoittaa sivustoa, joten pohtikaa vielä myöhemmin yhdessä kunnan viestinnän kanssa mitä sivuille laitetaan.

Pyyntö urheiluseuroille, että kertoisivat sivuillaan mitä harrastus maksaa.

SIVUSTON TOTEUTTAJALLE
Toivon, että lapset ja nuoret saavat osallistua sivuston käytettävyyden testaamiseen.

Asioita, joita aikuisten pitäisi huomioida, kun koulussa tai Janakkalan kunnassa tehdään lapsiin ja nuoriin liittyviä päätöksiä

- 🍊 Jos nuorilta kysytään mielipidettä, olisi hyvä kertoa miten siihen suhtaudutaan, eikä kysyttäisi vain kysymisen takia, ilman että se vaikuttaa mihinkään.
- 🍊 Nuoret haluavat vaikuttaa vielä entistä enemmän kouluruokaan.
- 🍊 Nuorten mielipiteisiin pitää suhtautua vakavasti, mutta se riippuu myös päätöksestä ja siitä, kuinka iso asia on kyseessä.
- 🍊 Mitä enemmän joku aihe liittyy nuoriin, sitä tärkeämpää olisi heitä kuunnella.
- 🍊 On tärkeää auttaa siinä, että nuori oppii itse perustelemaan mielipiteensä.
- 🍊 Nuorten kysymyksiin pitäisi suhtautua vakavasti eikä vähättelevästi.
- 🍊 Nuorten edustus kaikkiin pöytiin.

Terveisiä aikuisille

Kohdatkaa lapset ja nuoret aidosti kuunnellen ja avoimin mielin.

Älkää nousko puolustuskannalle, kun lapset ja nuoret tekevät parannusehdotuksia, tai antavat palautetta.

Arvostakaa lasten ja nuorten mielipiteitä ja näkemyksiä.

Pohtikaa, onko Janakkalassa lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuudet todellisia?

Älkää pitäkö lapsia ja nuoria tyhminä.

Kysykää lasten ja nuorten mielipiteitä ennen päätöksentekoa. Älkää toimiko niin, että teette päätöksen, ja kysytte vasta jälkikäteen lasten ja nuorten mielipiteitä asiasta, vaikka tiedätte, etteivät ne tule vaikuttamaan päätökseen mitenkään.

Käykää lasten ja nuorten kanssa vuoropuhelua tasavertaisina kuntalaisina ja palvelujen käyttäjinä – pyrkikää pois tavasta puhua heille alentavasti.

Kuunnelkaa lapsia ja nuoria, älkää kyseenalaistako heidän kertomaansa – ottakaa asioista oikeasti selvää.

5.4 Lomakehaastatteluista saatujen tietojen analysointi ja päätelmien teko

Lomakehaastatteluista saamaani tietoon perustuen havainnoin Janakkalan kunnan viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden käyttäytymistä katsomalla Janakkalan nuorisovaltuuston järjestämien, Vaikuttamisen tiistai -tapahtumista taltioituja videoita sekä lukemalla Turunki Rock City Facebook -sivustolla käytyjä keskusteluja, Janakkalan kunnan sivustolla olleita palautteita, Janakkalan kunnanvaltuuston pöytäkirjoja sekä paikallislehden, Janakkalan Sanomien artikkeleita, jotka liittyivät lapsiin ja nuoriin.

Koottuani tiedot yhteen vertasin niitä vielä vastaavia aiheita käsitteleviin valtakunnallisten kyselyjen tuloksiin, joita oli saatavissa muun muassa Kuullaan, mutta ei kuunnella -raportista (Oikeusministeriö 2020:10) ja Lasten ja nuorten osallisuus kansallisessa lapsistrategiassa – osa 2: Osallisuuden toteutuminen lapsistrategian valmistelussa -julkaisusta (Stenvall 2020b) sekä katsomalla Eduskunnan Nuorten parlamentin istuntojen taltiointeja.

Vertailujen jälkeen pystyin analysoimaan ja tekemään päätelmiä hyödyntäen ymmärtämiseen pyrkivää lähestymistapaa, joka on Hirsjärvi ym. mukaan (2010, 224) tavallisesti käytettävä analyysitapa, kun analysoidaan ja tehdään päätelmiä laadullisesta aineistosta.

Tekemieni päätelmien mukaan Janakkalassa tulee kehittää lapsille ja nuorille suunnattua viestintää, mahdollistaa lasten ja nuorten toivomat viestintäkanavat sekä tavat vaikuttaa. Lisäksi tulisi kiinnittää huomiota myös aikuisten asenteisiin, jotka näyttäytyvät esteinä lasten ja nuorten mahdollisuuksille tulla kuulluksi, saada osallistua ja vaikuttaa. Janakkalan kunnassa tilanne ei kuitenkaan poikkea valtakunnallisesta tilanteesta (esimerkiksi Oikeusministeriö 2020:10; Stenvall 2020b; Stenvall 2021) eli vastaavia asioita tulee kehittää myös valtakunnallisella tasolla.

Stenvallin (2021, 9) mukaan osallisuusajattelu lapsistrategiassa (Valtioneuvosto 2021:8) rakentuu lasten ja nuorten oikeuteen saada tietoa sekä lasten ja nuorten näkökulmien huomioimiseen. Edellinen tarkoittaa sitä, että lasten ja nuorten toiveita ja tarpeita ei pidä sivuuttaa, huolimatta siitä, että asiassa on haasteita, joista osa liittyy aikuisten kykyyn selittää ja välittää lapsille ja nuorille erilaisia tietoja, joiden saantiin lapsilla ja nuorilla on oikeus (Stenvall 2021, 17).

Seuraavassa luvussa, luvussa 6 taustoitan lyhyesti osallistavaa suunnittelua ja kehittämistä sekä osallistamiseen liittyviä tapoja. Osallistavaa suunnittelua ja kehittämistä käytettiin Keskusta alueella kulkeminen -tapahtumassa rakennetussa ympäristössä olevien ongelmien havaitsemiseksi sekä tilanteen korjaamiseksi. Itse tapahtumaa käsittelen luvussa 7.

Luvussa 6 olen jo hyödyntänyt tekemiäni päätelmiä tavoista, joilla lasten ja nuorten mahdollisuuksia tulla kuulluksi, saada osallistua ja vaikuttaa olisi mahdollista parantaa Janakkalan kunnassa.

6 Osallistava suunnittelu ja kehittäminen sekä osallistamisen tavat

Osallistuvan suunnittelun pohjoismainen malli sai alkunsa 1970-luvulla osana työpaikkademokratialiikettä, jonka tavoitteena oli demokratian edistäminen sekä ajatus siitä, että yhdistämällä erilaista asiantuntijuutta oli mahdollista ratkoa hankaliakin suunnitteluongelmia. (Muller 2002, Ylitalo-Kallio 2012, 1 mukaan.) Osallistavaa suunnittelua sovelletaan nykyisin esimerkiksi palvelumuotoilussa (Hyysalo 2022, 49) ja kaupunkimuotoilussa (Ikävalko 2020), jonka piiriin myös Keskusta alueella kulkeminen -tapahtuma liittyi. Osallistavaa suunnittelua hyödynnetään edelleen myös tilanteissa, joissa tavoitellaan muutosta ihmisten ja organisaatioiden toimintatapoihin (Hyysalo 2022, 45–46; Heikkinen & Jyrkämä 1999, 51 mukaan).

Osallistavan suunnittelun ja kehittämisen tavoitteiden toteutuminen vaatii viranhaltijoilta ja luottamushenkilöiltä yhteisen ymmärryksen ihmislähtöisen ja käyttäjäkeskeisen osallistavan suunnittelun ja kehittämisen demokratiasta, jossa ymmärretään, ettei osallistamisen määritelmä täyty yksisuuntaisesta kuulemisesta. (Ikävalko 2020.)

Osallistavassa suunnittelussa ja kehittämisessä osallistamisen pitää aina perustua vuorovaikutukseen osallistujien kanssa, ja toiminnan tavoitteena tulee olla muutos sekä kehitys parempaan. Jos osallistaminen jää näennäiseksi, lasten ja nuorten osallistuminen ei edistä lasten ja nuorten oikeuksien toteutumista Janakkalan kunnassa. Näennäisen osallistamisen kohdalla on syytä kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että kaikki näennäinen osallistaminen, aiheesta riippumatta, vahvistaa ennestään jo kunnassa olemassa olevia vanhoja toimintamalleja, eikä mikään tule muuttumaan (Hyysalo 2022, 16).

Osallistaminen voidaan jaotella kuuluvaksi joko epäsymmetriseen tai symmetriseen tapaan osallistaa (Pekkala & Luoma-aho 2019, 18–20), (taulukko 1 seuraavalla sivulla). Mitä symmetrisempää osallistaminen on, sitä enemmän sen katsotaan vahvistavan osallisuuden tunnetta (Pekkala & Luoma-aho 2019, 18–20), mutta on hyvä tiedostaa, että epäsymmetrinen tapa ei täytä osallistavaan suunnitteluun ja kehittämiseen liittyvää käsitystä demokratiasta (Ikävalko 2020). Taulukossa 1 epäsymmetristä osallistamista ja symmetristä osallistamista tarkastellaan vaikuttamisen näkökulmasta.

Taulukko 1. Epäsymmetrinen ja symmetrinen tapa osallistaa vaikuttamisen näkökulmasta (mukailtu Pekkala & Luoma-aho 2019, 19)

	Epäsymmetrinen tapa osallistaa	Symmetrinen tapa osallistaa
Aloite ja osallistamisen hyödyntäminen	<p>Alkaa, kun viranhaltijat ja luottamushenkilöt tarvitsevat lapsilta ja nuorilta tietoa.</p> <p>Osallistaminen on sirpaleista, ja sitä hyödynnetään satunnaisesti.</p> <p>Osallistamista ei hyödynnetä päätöksenteon tukena.</p>	<p>Alkaa, kun viranhaltijat ja luottamushenkilöt tarvitsevat lasten ja nuorten asiantuntijuutta tai ovat itse jalkautuessaan lasten ja nuorten todellisuuksiin havainneet kehittämiskohteita, joiden korjaamiseen tarvitaan lasten ja nuorten asiantuntijuutta.</p> <p>Alkaa, kun lapset ja nuoret ovat tuoneet esille ongelmia tai lasten ja nuorten lähellä olevat aikuiset ovat havainneet kehittämisen kohteita.</p> <p>Osallistamista hyödynnetään säännönmukaisesti.</p> <p>Osallistaminen on oleellinen osa päätösten tekemistä tukevana toimintana.</p>
Säännöt	<p>Toimitaan viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden ehdoilla.</p>	<p>Toiminnan säännöt sovitaan yhdessä lasten ja nuorten kanssa.</p> <p>Lapsilla ja nuorilla tulee koko prosessin ajan olla käytettävissään puolueettomien aikuisten tuki.</p>
Kanavat ja työtavat	<p>Viranhaltijat ja luottamushenkilöt päättävät mitä kanavia ja työtapoja käytetään.</p>	<p>Toimitaan kanavissa ja työtavoilla, jotka ovat lasten ja nuorten itsensä toivomia ja huomioidaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret.</p>

	Epäsymmetrinen tapa osallistaa	Symmetrinen tapa osallistaa
Viestintä	<p>Viestintä ei vahvista osallisuuden kokemusta eikä huomioi erilaisten ryhmien tarpeita.</p> <p>Lapsille ja nuorille ei kerrota selkeästi, miten heidän osallistamista tullaan hyödyntämään.</p> <p>Viestintä sisältää epäolennaisia asioita.</p> <p>Viestinnässä on etukäteen annettuja tulkintoja, joilla pyritään ohjaamaan osallistuvien mielipiteitä viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden omien intressien ajamiseksi.</p> <p>Viestintä päättyy osallistamisen jälkeen.</p>	<p>Viestinnässä huomioidaan lapset ja nuoret, viestintä vahvistaa lasten ja nuorten osallisuuden tunnetta ja huomioi erilaisten ryhmien tarpeet.</p> <p>Lapsille ja nuorille kerrotaan selkeästi, miten heidän asiantuntijuuttaan aiotaan hyödyntää.</p> <p>Viestintä ei sisällä epäolennaisia asioita.</p> <p>Viestinnällä ei pyritä ohjaamaan osallistujien mielipiteitä, ja osallistamisen tavoitteena on aito halu kuulla lasten ja nuorten näkemyksiä.</p> <p>Viestintä jatkuu koko prosessin ajan.</p>
Kokemus	<p>Päätäjät ja luottamushenkilöt olettavat, että he ovat kuunnelleet lapsia ja nuoria varmistamatta asiaa heiltä.</p>	<p>Lapset ja nuoret tietävät, että heitä on oikeasti kuultu ja heidän osallistumisella on ollut merkitystä.</p>
Muutos ja kehitys	<p>Muutosta ja kehitystä tapahtuu päättäjien ja luottamushenkilöiden omien intressien mukaisesti tai muutosta ja kehitystä ei tapahdu lainkaan.</p> <p>Lapsille ja nuorille ei kerrota, miksi heidän näkemyksiään ei ole otettu huomioon, eikä heidän kanssaan keskustella muutokseen ja kehittämiseen liittyvistä esteistä.</p>	<p>Muutosta ja kehitystä tapahtuu, ja muutoksessa ja kehityksessä näkyvät lasten ja nuorten näkemykset.</p> <p>Lapsille ja nuorille kerrotaan ja perustellaan mahdolliset esteet heidän toivomalleen muutokselle ja kehitykselle. Asioista myös keskustellaan, ja niitä tarkastellaan erilaisista näkökulmista yhdessä lasten ja nuorten kanssa.</p>

Osallistavan suunnittelun ja kehittämisen kohteiden havaitsemisessa Janakkalassa viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden tulisi säännöllisesti jalkautua lasten ja nuorten todellisuuksiin, koska ilman ymmärrystä lasten ja nuorten todellisuuksista ei ole mahdollista suunnitella ja kehittää asioita tai toimintatapoja (Hyysalo 2022, 53), eikä tehdä päätöksiä, joissa lapset ja nuoret olisi aidosti huomioitu – ja tässä korostan todellisuuksia, jotka ovat niiden lasten ja nuorten todellisuuksia, jotka eivät saa ääntään kuuluviin. Näihin lapsiin ja nuoriin kuuluvat usein muun muassa vammaiset ja liikuntarajoitteiset, neuropsykiatrisista haasteista kärsivät sekä muut syrjäytymisvaarassa, syystä tai toisesta olevat lapset ja nuoret.

Osallistuvaa suunnittelua ja kehittämistä ei pidä ajatella monimutkaisena prosessina, tärkeintä on aito vuorovaikutus ja halu suunnitella ja kehittää asioita yhdessä lasten ja nuorten kanssa sekä uskallusta luovuttaa valtaa myös lapsille ja nuorille.

Osallistavasta suunnittelusta ja kehittämisestä on käytännössä, ainakin omasta mielestäni parempi käyttää, lapsiystävällisempiä termejä, kuten esimerkiksi suunnitellaan yhdessä tai kehitetään yhdessä. Käytettäessä yksinkertaisia ja helposti ymmärrettäviä termejä madalletaan kynnystä osallistua, samoin kuin madalletaan viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden kynnystä osallistaa lapsia ja nuoria suunnittelemaan ja kehittämään.

Tässä luvussa käsittelemiini asioihin liittyen haluaisin korostaa, että huolimatta siitä, että olen käsitellyt osallistamista lähinnä lasten ja nuorten näkökulmasta, osallistamista tulee Janakkalan kunnassa kuitenkin tarkastella laajemmin. Esimerkiksi kaavoituksessa ja rakennetun ympäristön kehittämisessä olemme usein tilanteessa, jossa tulisi kiinnittää huomiota kaikkien kuntalaisten näkemyksiin, minkä vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista pohtia erikseen vain lapsille ja nuorille sopivia osallistamisen kohteita. Sen sijaan täytyy huomioida lasten ja nuorten tarpeet liittyen esimerkiksi aiheen esittelytapaan, esitysmateriaalien selkeyteen ja monipuolisiin viestintätapoihin (taulukko 4 sivulla 61) sekä lapsille ja nuorille soveltuviin toimintamalleihin ja -tapoihin, jolloin asioiden ja olosuhteiden kehittämistä on mahdollista tehdä yhdessä kaiken ikäisten kuntalaisten kanssa.

7 Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtuma

7.1 Tapahtuman taustaa, osallistujat ja oma roolini tapahtumassa

Tapahtumassa vammaiset ja liikuntarajoitteiset lapset ja nuoret pääsivät konkreettisesti tuomaan esille ympäristön esteellisyyteen liittyviä ongelmia, joista he olivat kertoneet Janakkalan kunnan vuonna 2021 tekemässä kyselyssä (Janakkalan kunta). Tapahtumassa esiteltiin samalla kunnan viranhaltijoille (vammaispalvelu, tekninen- ja liikuntatoimi) lapsikeskeistä, osallistavan suunnittelun ja kehittämisen toimintatapaa, jota Janakkalan kunnassa ei oltu aikaisemmin hyödynnetty. Tapahtumassa osallistavaa suunnittelua ja kehittämistä hyödynnettiin rakennetussa ympäristössä olevien ongelmien havaitsemiseksi sekä tilanteen korjaamiseksi. Tapahtuman mahdollisti Janakkalan kunnalle Pelastakaa Lapset ry:ltä tarjottu tuki, jonka tavoitteena oli tukea Janakkalan kunnan tavoitetta saada vuonna 2023 Lapsiystävällinen kunta -tunnustus.

Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtuman koordinaattorina toimi Pelastakaa Lapset ry:n edustaja Janica Laimio. Tapahtumaan osallistui 6 lasta ja nuorta, jotka olivat iältään (osittain arvio) 5–18-vuotiaita sekä lasten vanhempia ja iltapäivätoiminnan ohjaajia. Janakkalan kunnan edustajina mukana olivat vammaispalvelujen sekä liikunta- ja teknisentoimen henkilöstöä, jotka myös havainnoivat ja kirjasivat ylös lasten ja nuorten kertomia asioita sekä lasten ja nuorten tekemiä havaintoja.

Oma roolini Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtumassa oli suunnitella kuljettava reitti sekä tapahtumaan liittynyt kuvasuunnistus ja toimia kuuntelijana ja havainnoijana. Tapahtuman jälkeen tein myös koosteen havaituista ongelmista.

7.2 Tapahtuman suunnittelun vaiheita

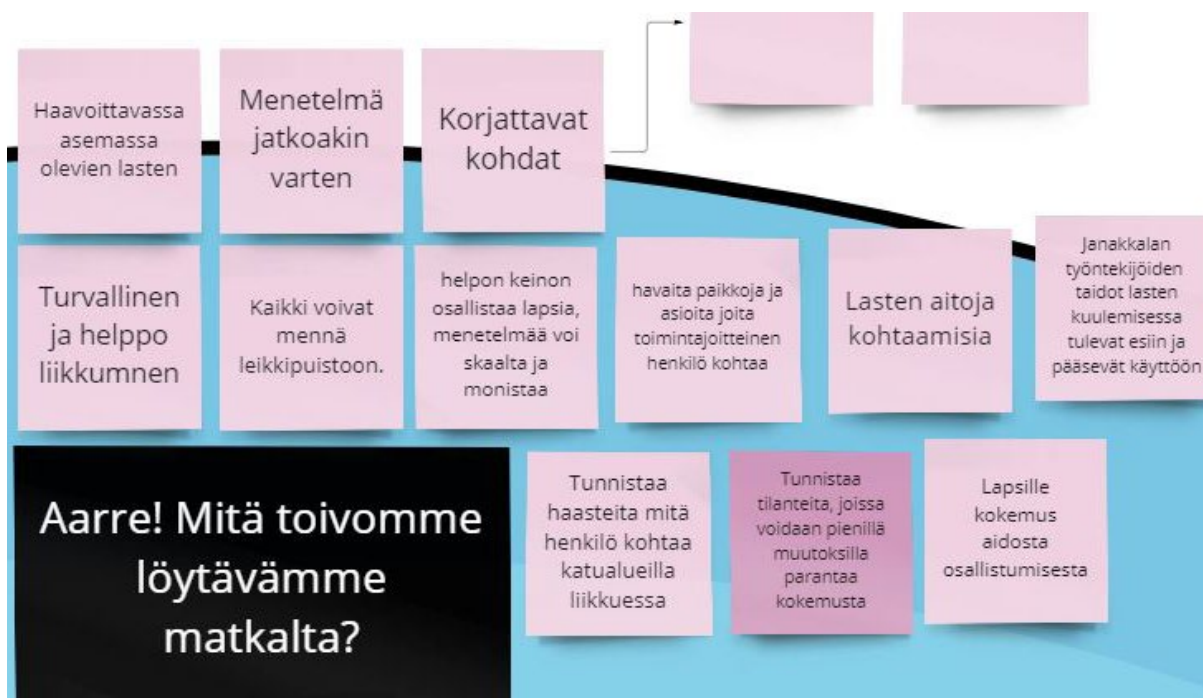
Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtumaa ennen Pelastakaa Lapset ry:tä edustava Janica Laimio piti kaksi suunnittelupalaveria Teams:in välityksellä. Ensimmäisen suunnittelupalaverin aiheena oli ”Tulevaisuuskuvittelu – Mitä retkestä jää käteen?”. Palaverissa Janakkalan kunnan edustajat pohtivat, miten varmistetaan tapahtuman onnistuminen, mistä tiedetään tapahtuman onnistuneen, mitä tapahtumalta odotetaan ja mitkä ovat mahdolliset sudenkuopat, joihin voidaan langeta, ja miten niiltä voidaan välttyä. Esiin nousseet mietteet koottiin Miro-alustalle. Miro-alustalle koostettuja asioita on esitelty sivuilla 30–32 olevissa kuvissa 5a, 5b, 5c, 5d ja 5e. Teams-palavereissa oma roolini oli toimia pääasiassa kuuntelijana ja havainnoijana, koska sekä opinnäytetyön että lasten ja nuorten kannalta minulle oli tärkeää saada käsitys Janakkalassa valitsevista toimintatavoista.

Kuva 5a. Mietteitä tavoista, joilla varmistetaan tapahtuman onnistuminen.

Kuva 5b. Mietteitä asioista, joista tiedetään tapahtuman onnistuneen.

Kuva 5c. Tapahtumaan liittyviä odotuksia.

Kuva 5d. Mietteitä mahdollisista sudenkuopista, joita tulee varoa.

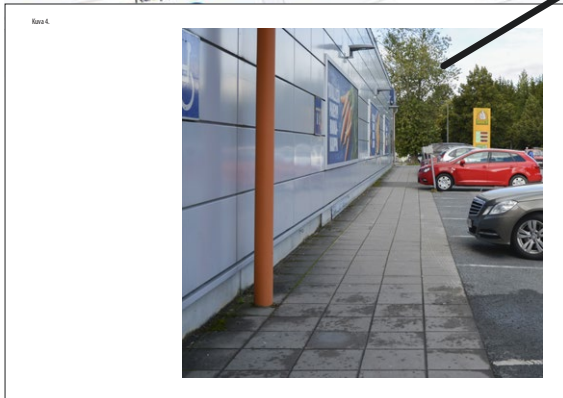
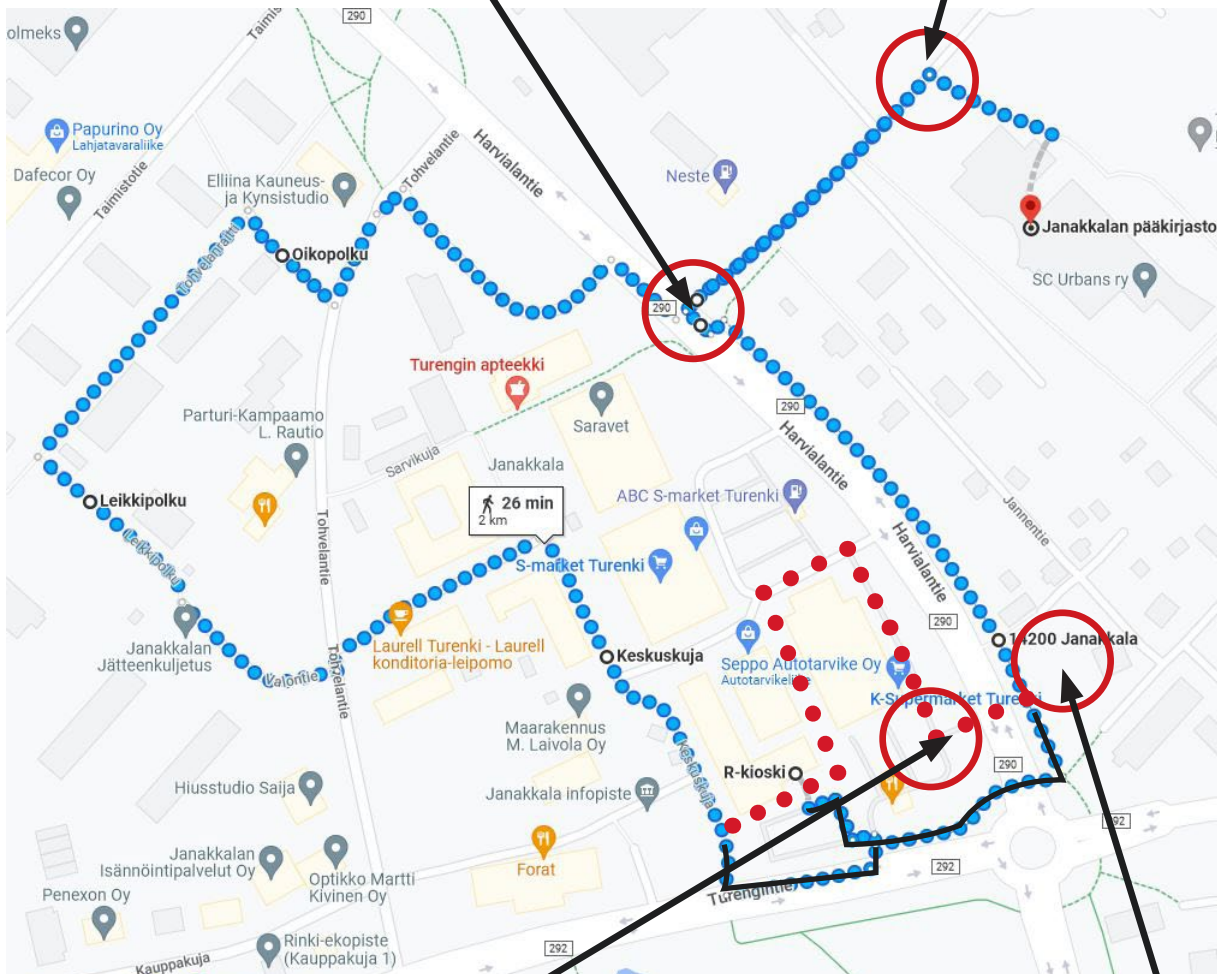
Kuva 5e. Mietteitä tavoista, joilla mahdolliset sudenkuopat voidaan välttää.

Ennen toista palaveria suunnittelin keskusta-alueen kulkeminen -tapahtuman reitin ja aikataulun vammaispalveluista saamieni tietojen avulla. Reitin varrelle osui sekä lasten ja nuorten käyttämät kaupat ja kioski sekä kyseisen alueen leikkipuistot. Suunnittelussa huomioin myös matkan pituuden sekä siihen käytettävän ajan.

Reittisuunnittelussa hyödynsin ensin Google Maps:iä, jonka antamaan tietoon kulkemiseen kuluva ajasta lisäsin tarvittavat pysähdykset sekä lasten ja nuorten kuuntelemiseen käytettävän ajan. Tässä huomion myös kohderyhmän rajoitteet kulkemisen suhteen. Laskettuani alustavasti laskennallisen ajan kuljin reitin kellottamalla samalla kulkemiseen käyttämäni ajan.

Kulkemisen yhteydessä kuvasin kuvat tapahtumaan ideoimaani kuvasuunnistukseen, jonka tavoitteena oli lisätä tapahtuman toiminnallisuutta. Kuvasuunnistuksen ideana oli, että risteyskohdissa lapsille ja nuorille näytettiin valokuva, jonka mukaan lapset ja nuoret, kukin vuorollaan, osoitti meille minne päin meidän piti lähteä.

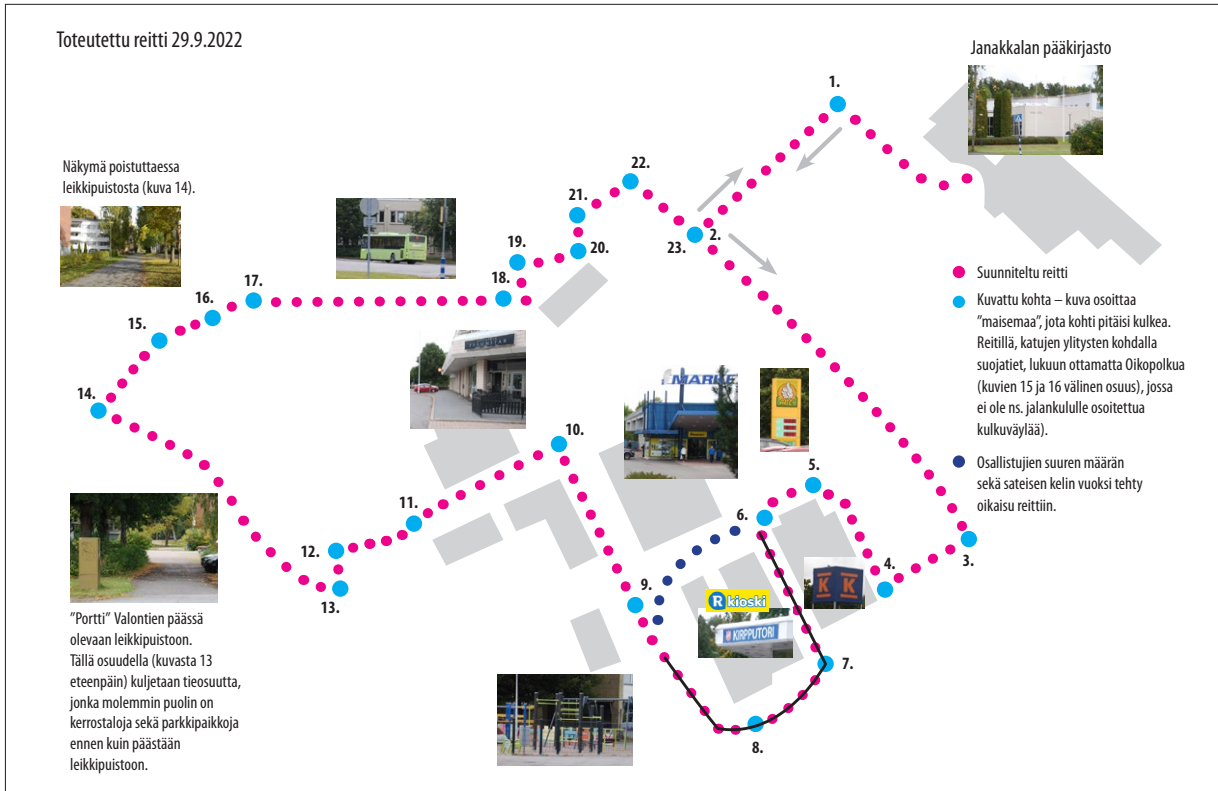
Toisessa, ennen tapahtumaa pidetyssä suunnittelupalaverissa kävimme läpi tarvittavat luvat, tarjoilut osallistujille sekä lapsille annettavat palkkiot ja muita käytännön järjestelyjä sekä ideoimani kuvasuunnistuksen, kuljettavan reitin ja aikataulun. Seuraavalla sivulla olevassa kuvassa (kuva 6) on näytteitä kuvasuunnistukseen liittyvistä kuvista ja kohdista, joissa kuvia näytettiin sekä suunnitelma kuljettavasta reitistä.

Kuva 6. Näytteitä kuvasuunnistuksen kuvista ja kohdista, joissa kuva näytettiin sekä suunnitelma kuljettavasta reitistä.

7.3 Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtuma

Ennen tapahtuman alkua kuljimme Pelastakaa Lapset ry:n edustajan Janica Laimion kanssa suunnittelemani reitin läpi, ja lyhensimme hieman alkuperäistä reittiä (kuva 7) sateisen kelin sekä osallistujaryhmän suuren koon vuoksi. Tämän jälkeen, yhdessä muiden tapahtuman järjestelyihin liittyvien henkilöiden kanssa, koristelimme Janakkalan pääkirjastolla olleen tilan Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtumalle sovitun, merirosvo ja aarteen etsintä -teeman mukaisesti, ja teimme muita alkujärjestelyjä.

Kuva 7. Toteutettu reitti.

Varsinainen tapahtuma aloitettiin Pelastakaa Lapset ry:tä edustavan Janica Laimion johdolla esittäytymällä osallistujille, jonka jälkeen lapset ja nuoret saivat askarrella itselleen mieleiset kiikarit (kuvat 8a ja 8b) alkavaa seikkailua varten.

Kuvat 8a ja 8b. Askartelutarvikkeita sekä lasten ja nuorten suunnittelemissa kiikareissa.

Kulkemisen aikana keskustelimme, kuuntelimme ja havainnoimme lapsia ja nuoria, ja kirjassimme ylös esiin nousseita toiveita ja havaintoja. Palattuamme takaisin Janakkalan pääkirjastolle jaoin lapsille ja nuorille tekemäni aarrekartat (kuva 9a), joiden avulla he saivat vielä kulkemisen päätteeksi etsiä kirjaston piha-alueelle piilotetun aarrearkun (kuva 9b), jonka olin sijoittanut paikkaan johon oli esteetön pääsy.

Kuva 9a. Aarrekartta.

Kuva 9b. Aarrearkku.

Lopuksi osallistujille oli tarjolla syötävää ja juotavaa, ja lapset ja nuoret saivat kertoa seikkailun tuottamista tunteista Janica Laimion mukanaan tuomien MAHTI-korttien avulla (kuva 10). Lasten ja nuorten valitsemat kortit kertoivat, että lapset ja nuoret olivat mitä ilmeisemmin pitäneet tapahtumasta. Tapahtuman päätteeksi lapsille ja nuorille jaettiin vielä Janakkalan Ilves -pehmolelut kiitokseksi osallistumisesta seikkailuun.

Kuva 10. Seikkailun jälkeen lapset ja nuoret saivat kertoa MAHTI-korttien avulla millaisia tunteita seikkailu heissä herätti.

7.4 Tapahtuman jälkeinen toiminta

Itse tapahtumassa, alkuperäisestä ajatuksesta huolimatta ei ollut mahdollisuutta valokuvata kohteita, joihin lasten ja nuorten huomio kiinnittyi, koska osallistujien määrä oli kohtuullisen suuri. Kuvien saamiseksi kuljin heti tapahtuman jälkeen reitin uudelleen ja kuvausin kohteet, joihin lapset ja nuoret olivat kiinnittäneet huomioita.

Kuvatessani kohteita huomioin myös ne kohteet, joihin olin itse kiinnittänyt huomiota, ja joiden katsoin olevan ongelmallisia liikkumisen suhteen, mikäli liikkumisvälineenä on pyörätuoli tai henkilöllä on rajoitteita näkemisessä. Itse tekemäni huomiot perustuivat tämän tutkinnon aikana suorittamaani kaupunkimuotoilun opintojaksolta saamaani oppiin esteettömästä ympäristöstä.

Kuvaamisen jälkeen etsin tietoa, jonka avulla voisin tukea lasten ja nuorten havaintoja ja esittämiä toiveita sekä omia havaintojani säännösten tai tutkitun tiedon perusteella. Löydettyäni tarvitsemiä julkaisut, Esteetön rakennus ja ympäristö (Kilpelä 2019) sekä Tienmerkintöjen suunnittelu (Väyläviraston ohjeita 30/2020), kuljin reitin vielä uudelleen rullamitan, muistilehtiön ja kameran kanssa. Mittasin, sillä tarkkuudella, mikä rullamitalla oli mahdollista, muun muassa luiskien kaltevuuksia, reunakivetysten korkeuksia sekä asfaltissa olevien halkeamien leveyksiä ja syvyyksiä. Mittasin myös pyörätuolilla liikkuville henkilöille tarkoitettujen pysäköintiruutujen koot Janakkalan pääkirjaston parkkialueella sekä matkan, jonka pyörätuolilla kulkeva, autolla liikkuva henkilö, joutuu tekemään päästäkseen Janakkalan pääkirjaston parkkialueelta kirjaston pääovelle. Ongelman pysäköintiruutujen koosta nosti esiin tapahtumaan osallistunut, hiljattain ajokortin saanut nuori, joka liikkui pyörätuolilla.

Tiedonhankinnan ja mittausten jälkeen tein lasten ja nuorten havainnoista ja toiveista koosteen (otteita koosteesta sivulla 41–54), jonka lähetin tapahtumaan osallistuneille kunnan edustajille sekä Pelastakaa Lapset ry:tä edustaneelle Janica Laimiolle ennen seuraavaa Teams-tapaamista.

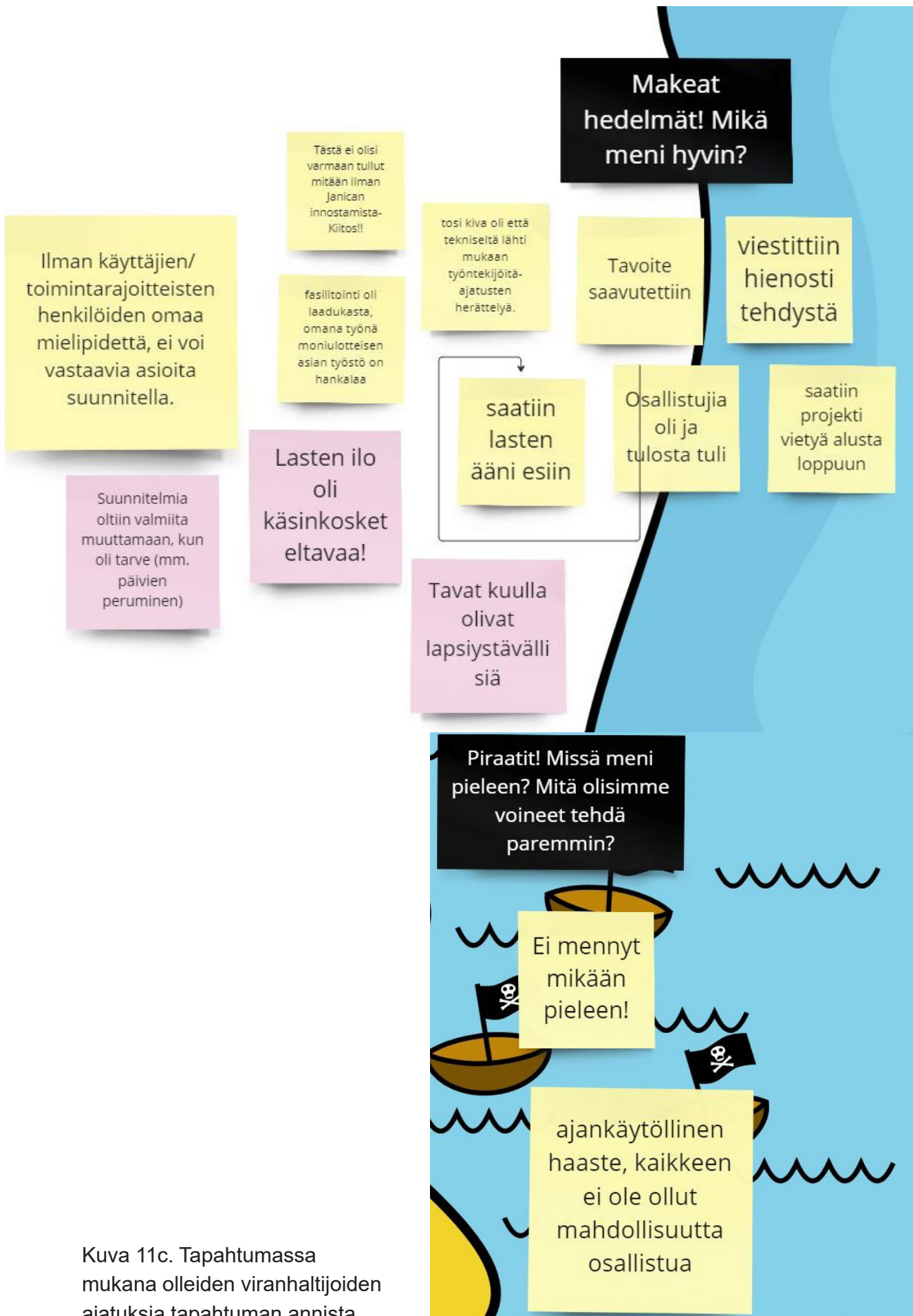
Tapahtuman jälkeen Pelastakaa Lapset ry:n edustaja Janica Laimio piti vielä kaksi Teams-palaveria. Ensimmäisessä palaverissa koostimme lasten ja nuorten esittämiä havaintoja ja toiveita Miro-alustalle. Miro-alustalle siirrettyjä lasten ja nuorten esittämiä havaintoja ja toiveita olen liittänyt sivulla sivuilla 41–54 olevaan koosteeseen. Toisen palaverin aiheena oli ”Mitä tuli tehtyä”, jossa Janakkalan kunnan edustajat tekivät yhteenvetoa siitä, mitä Janakkalassa opittiin, mitä aiotaan viedä jatkoon ja missä meni pieleen. Miro-alustalle koottuja yhteenvetoja on esitelty sivuilla 38–39 olevissa kuvissa 11a, 11b ja 11c. Miro-alustalle koostetut materiaalit ovat edelleen Janakkalan kunnan käytettävissä.

Kuva 11a. Löydettyjä aarteita eli ajatuksia, joita tapahtuma ja osallistavan suunnittelun toimintatapa herätti tapahtumaan osallistuneissa viranhaltijoissa.

Kuva 11b. Asioita ja oppeja, joita Janakkalassa aiotaan viedä jatkoon.

Kuva 11c. Tapahtumassa mukana olleiden viranhaltijoiden ajatuksia tapahtuman annista.

7.5 Ajatuksia heti Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtuman jälkeen sekä otteita tapahtumasta tekemästani koosteesta

Janakkalan kunnan edustajien Miro-alustalle koostettujen ajatusten perusteella (sivuilla 30–32 olevat kuvat 5a–e ja sivuilla 38–39 olevat kuvat 11a–c,) sekä Janakkalan liikuntapäällikön postaus sosiaaliseen mediaan (kuva 12) antoi positiivisen vaikutelman siitä, että Janakkalan kunnassa tullaan hyödyntämään osallistavan suunnittelun ja kehittämisen toimintatapaa, ja vammaisten sekä liikuntarajoitteisten lasten ja nuorten kulkemisen esteisiin tullaan puuttumaan.

Inkeri Jortikka
Liikuntapäällikkö at Janakkalan kunta
8mo

"Hiekkalaatikolle haluaisin", oli pyörätuolissa istuvan lapsen toive. Tämä herätti meitä aikuisia miettimään, voisiko hiekkaleikkejä leikkiä joskus pöytätasolla? Emme voi rakentaa lapsiystävällisempää Janakkalaa ilman lasten asiantuntijuutta. Siksi menimme lasten kanssa leikkipuistoon ja opimme, millainen on saavutettava ja turvallinen leikkipuisto. Leikki on jokaisen lapsen oikeus! Lasten kanssa havainnoimassa olivat **Janakkalan kunta** edustajat vammaispalveluista sekä liikunta- ja teknisentoimesta, **Pelastakaa Lapset ry - Save the Children Finland** :n asiantuntijan ja YAMK-opiskelija. Lapsia kuullen ja aikuisten vastuulla teemme Janakkalasta vielä lapsiystävällisemmän! [#unicef](#) [#lapsiystävällinenkunta](#). Kuva Merika Pyörökivi

👍👍👍 1,883 · 36 Comments

👍 Like   💬 Comment   ➦ Share

Henna Ojala 8mo ...
CMO for Heltti, w/ Heltti & Shortum • Podcast: Ammattiahdistus • passionate about strategic Cus...

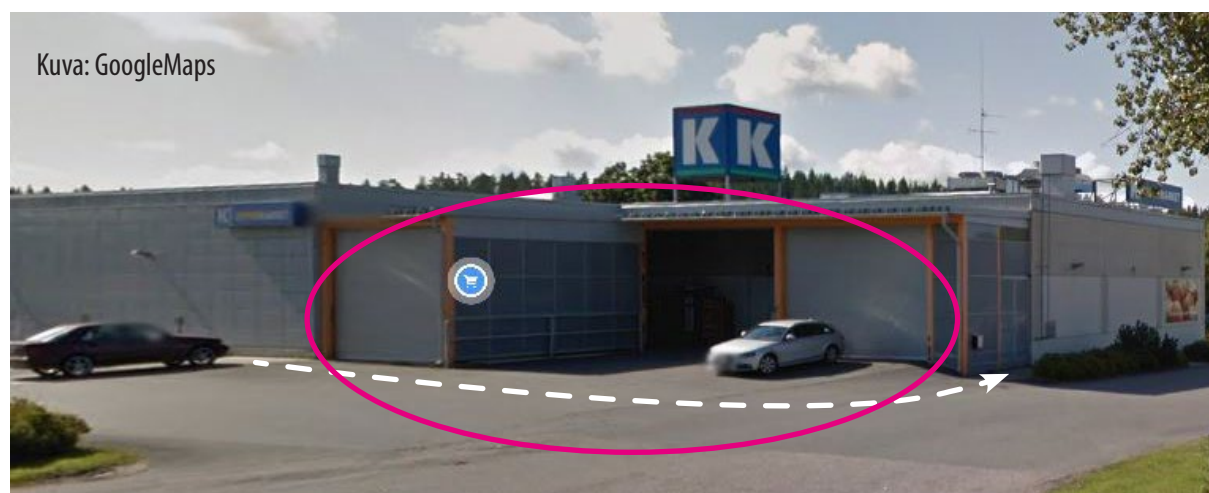
Huippua! Onpa upeeta, kun teette leikkimistä esteettömäksi ❤️

Kuva 12. Ote Janakkalan liikuntapäällikön tapahtuman postauksesta sosiaaliseen mediaan.

Otteita Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtuman koosteesta

Kuvat ja kuvatekstit olen ottanut Janakkalan kunnan edustajille lähettämästäni koosteesta, minkä vuoksi aineisto poikkeaa opinnäytetyön raportoinnista annetuista ohjeista. Koosteeseen olen lisännyt tapahtuman jälkeisessä Teams-palaverissa Miro-alustalle koottuja lasten ja nuorten huomioita, ajatuksia ja toiveita.

Harvialantieltä, K-Supermarketin kautta kohti Murun puistoa

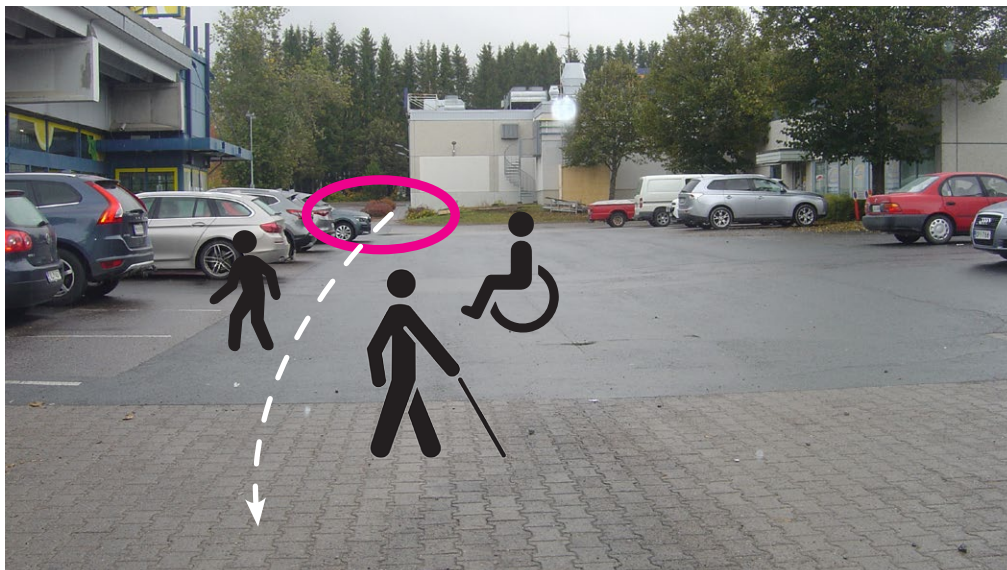

Jalkakäytävyyhteyden katkeamisen vuoksi ihmiset joutuivat siirtymään autoille tarkoitetulle osuudelle. Kohta on vaarallinen, koska kyseessä on lastausalue.

Väylällä melko voimakas sivukaltevuus, mikä aiheutti haasteita sekä pyörätuolilla kulkevalle että pyörätuolia työntävälle.

Harvialantieltä, K-Supermarketin kautta kohti Murun puistoa

Jalkakäytävyyhteys katkeaa toistamiseen. Ihmiset joutuivat jälleen siirtymään samaan tilaan autojen kanssa.

Olisiko rakennusten edustalla olevia parkkipaikkoja mahdollista siirtää kauemmaksi rakennuksen seinustalta, ja ohjata kulku parkkialueen sijasta rakennusten edustalta? Toimenpiteellä olisi mahdollista lisätä turvallisuutta kyseiselle osuudelle.

Nykytilanne

S-Market on purettu, uuden S-Marketin sijainti on merkitty reittikarttaan X:llä.

Entisen S-Marketin tilalla on nyt parkkipaikka, mikä on entisestäään lisännyt turvattomuutta, koska alueella ei ole merkittyjä väyliä kulkemiselle.

Murun puisto

Kiipeilytelineessä
ongelmana kontrasti
- vaijerit lähes
hiekanväriset, joten
näkövammasta
kärsivän on vaikea
hahmottaa niitä.

kiipeilyteline
näyttää
vaikealta,
siihen en
mene

harmittaa,
ei pääse
porttia
pidemmälle

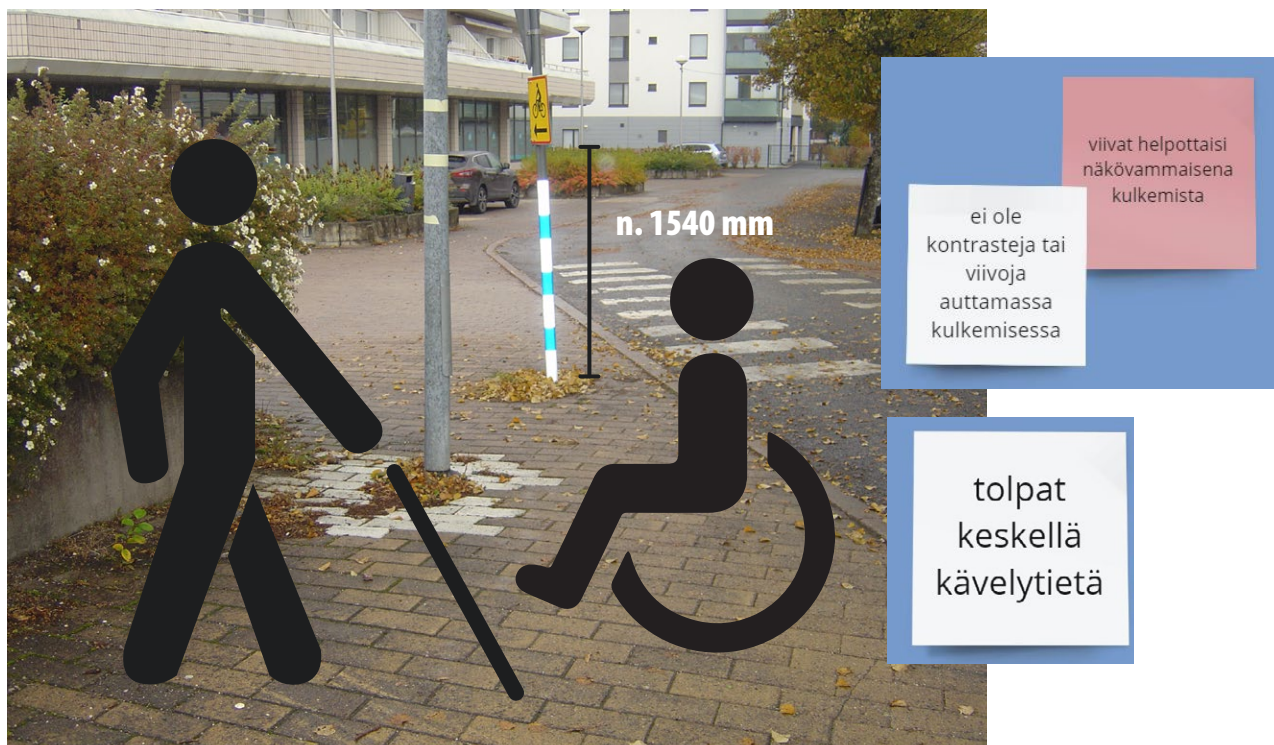
leikkivälineet
ei ole
suunniteltu
pyörätuolille

pehmeä
alusta

ei tukea
keinuun
nousussa

”Paronittaren kulma” matkalla Murun puistosta Valontien puistoon

Kommentit kontrasteista liittyvät rotvalliin reunoihin sekä portaisiin. Lapset ja nuoret kertoivat, että kontrastit sekä viivat portaissa helpottaisi heidän kulkemistaan.

”Paronittaren kulma” on kulkemisen kannalta sekä haastava että vaarallinen, etenkin näkövammaisille sekä jalankulkuväylällä juokseville ja pyöräileville lapsille.

Haasteita ja vaaratilanteita aiheuttavat kulkuväylällä olevat kaksi kiinteää pylvästä, vasemmalta tuleva autoliikenne sekä liikennemerkissä oleva, liian matalalla oleva lisäkilpi. Lisäkilven alareuna on katutasosta on vain n. 1540 mm, kun sen pitäisi olla vähintään 2200 mm, jotta välttyään törmäysvaaralta (Kilpelä 2019, 24–25).

Mikä tää on?
>valkoiset
laatat
tummien
keskellä

jos kontrasti
on väärässä
paikassa

Mikäli vaaleamman kivetyksen tavoitteena on ohjata kulkua tai varoittaa pylvästä, niin tämä koettiin epämääräisyytensä vuoksi epämiellyttävänä aistimuksena.

”Epämääräisyyden” todettiin saattavan aiheuttaa myös sen, että kohdassa koetaan olevan korkeuseroja.

Merkintöjen tulisi olla selkeitä (neliö/ympyrä).

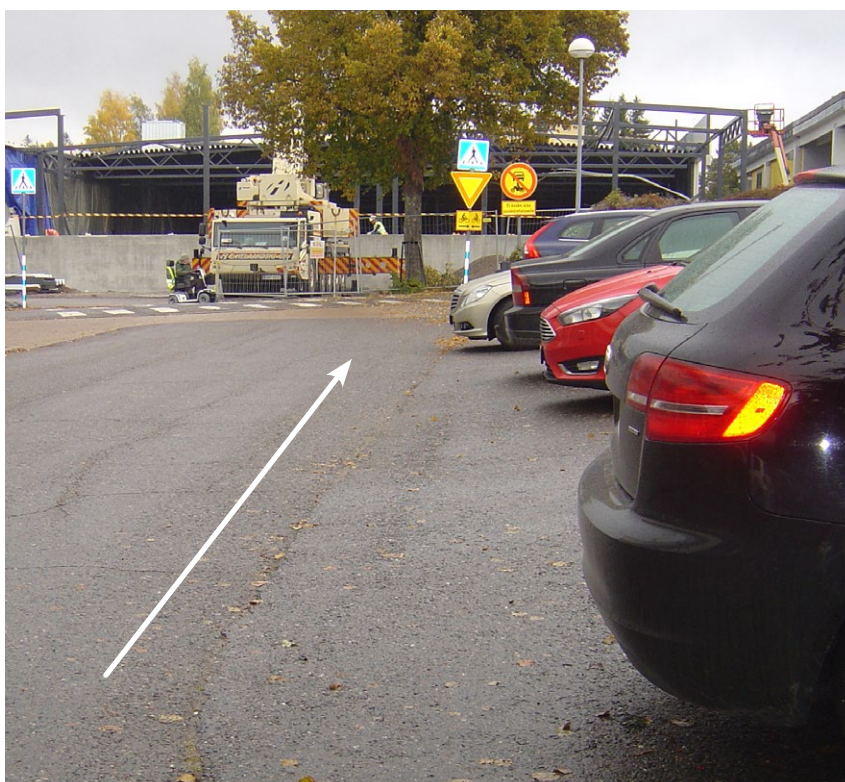
Jatkoa edelliseltä sivulta

Muita huomioita "Paronittaren kulmalta", kun kohtaa tarkastellaan vielä "risteävän liikenteen" näkökulmasta.

Autoilijoita varoitetaan pyöräilijöistä, mutta ei jalankulkuväylällä kulkevista henkilöistä. Liikennemerkkiin pitäisi lisätä varoitus jalankulkijoista, ja liikennemerkki tulisi siirtää valkoisen nuolen osoittamaan kohtaan.

Nykytilanteessa autoilija ei välttämättä osaa edes odottaa, että ennen väistämismvelvollisuudesta osoittavaa liikennemerkkiä kulkee jalankulkuväylä.

Murun puistosta Valontien puistoon

Jalkakäytävyyhteys katkeaa, ja väylä jää todella kapeaksi, mikäli viimeiseen parkkiruutuun parkkeerattu auto olisi parkkeerattu etualalla olevan auton mukaisesti.

Kulkuväylällä on myös haastetta lisäävä "koroisuus".

Google Maps'in kuva kyseisestä kohdasta vuodelta 2009. Kuvan mukaan ongelma näyttäisi liittyvän rehevöityneeseen istutusalueeseen.

Murun puistosta Valontien puistoon

Pitkä, ja paikoittain niin leveä halkeama, että pyörätuolin pyörän on mahdollista pudota siihen. Halkeaman syvin kohta on noin 20 mm.

(Ks. Kilpelä 2019, 25.)

(Halkeama on suoja tiellä, jonka jälkeen käännyttiin Valontielle.)

Rikkoutunut asfalttiosuus kulkuväylällä.
(Ks. Kilpeläinen 2019, 25.)

Valontien puisto

Pyörätuolilla kulkevan lapsen toive.

Valontien puistosta linja-autoasemalle

HUOM! Kyseisellä kävelytiellä on rikkiäinen kaivonkansi.

Heiluriportit, joiden tarkoituksena on estää autoliikenne, saattavat olla vaarallisia. Kyseisessä kohdassa tapahtui niin sanottu "läheltä piti" -tilanne, kun osallistuja heilautti porttia, ja portti oli osua takana tulevaan toiseen lapseen.

Heiluriporttien ongelmana on myös, ettei sokea kykene havaitsemaan estettä. Vaikka portti on kevyt, siihen törmääminen saattaa säikäyttää.

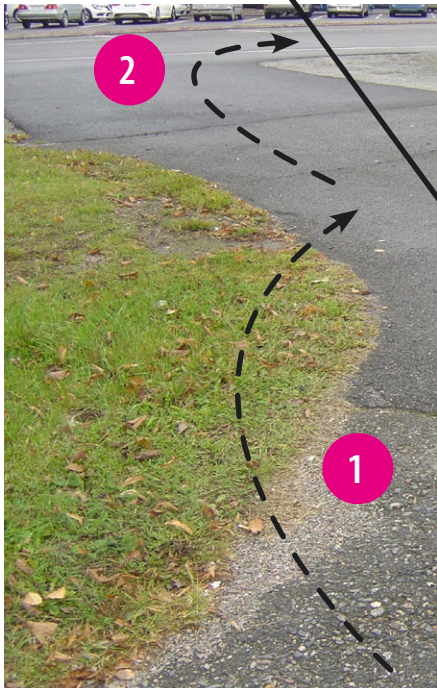
Muuta: Heiluriportti on kuitenkin turvallisempi kuin S-Marketin läheisyydessä olevat "betoniporsaat", joita ei voida pitää turvallisina niiden matalan korkeuden vuoksi. "Betoniporsaita" voisi verrata julkisilla katuosuuksilla oleviin kukkien istutuslaatikoihin tai muureihin, joiden korkeuden tulisi olla vähintään 600 mm, jotta henkilö törmätessään kohteeseen ei kaatuisi esteen yli. (Ks. Kilpelä 2019, 27.)

Matka Valontien puistosta linja-autoasemalle

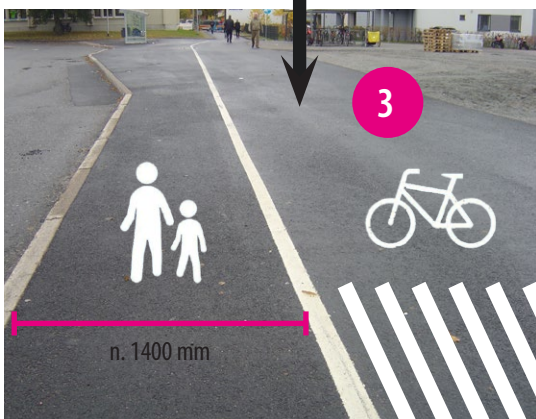
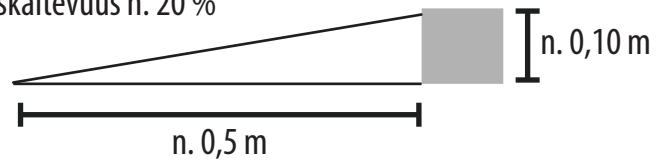
Luiskan pituuskaltevuus ei saisi olla yli 5 %, jotta se palvelisi myös pyörötuolilla kulkevaa.

Ks. Kilpelä (2019, 54), jossa on tietoa sekä kaltevuuksiin että luiskan pintoihin liittyen.

Luiska

Pituuskaltevuus n. 20 %

Henkilö, joka liikkui pyörätuolilla ilman avustajaa, ohitti luiskan (kohta 1), koska luiskan kautta kulkeminen olisi ollut haastavampaa. (Talviaikana luiskan ohittaminen ei välttämättä ole lainkaan mahdollista.)

Kun siirryimme kevyenliikenteen väylälle (kohdat 2, kuva yllä ja kuva vasemmalla) ihmiset jäivät kulkemaan väylän oikeaa puolta, joka on tarkoitettu pyöräilijöille.

Kyseiseen kohtaan olisi hyvä maalata opasteet, mahdollisesti myös suojatiemerkintä, jotta jalankulkijat voisivat turvallisesti ylittää pyöräilijöille varatun väylän (3).

Muuta: Jalankulkijoille varattu tila on suurimmaksi osaksi leveydeltään vain n. 1400 mm. Jos leveys olisi 1800 mm, pyörätuolilla ja esimerkiksi rollaattorin avulla liikkuva mahtuisivat kohtaamaan toisensa turvallisesti (vastaava tilanne lastenvaunujen kanssa).

Ongelmana lisäksi suojatien alkaminen ajoneuvoliikenteelle tarkoitetulta alueelta. Suojatiemerkinä pitäisi aloittaa kohdasta, josta autoliikenteelle tarkoitettu alue alkaa (musta katkoviiva). Suojatiemerkinän pitäisi nykytilanteessa olla punaisen nuolen mukainen.

Nopeusrajoitus (km/h)	Juovien vähimmäispituus (m)
60 (liikennevalot)	4,0
≤ 50	2,5

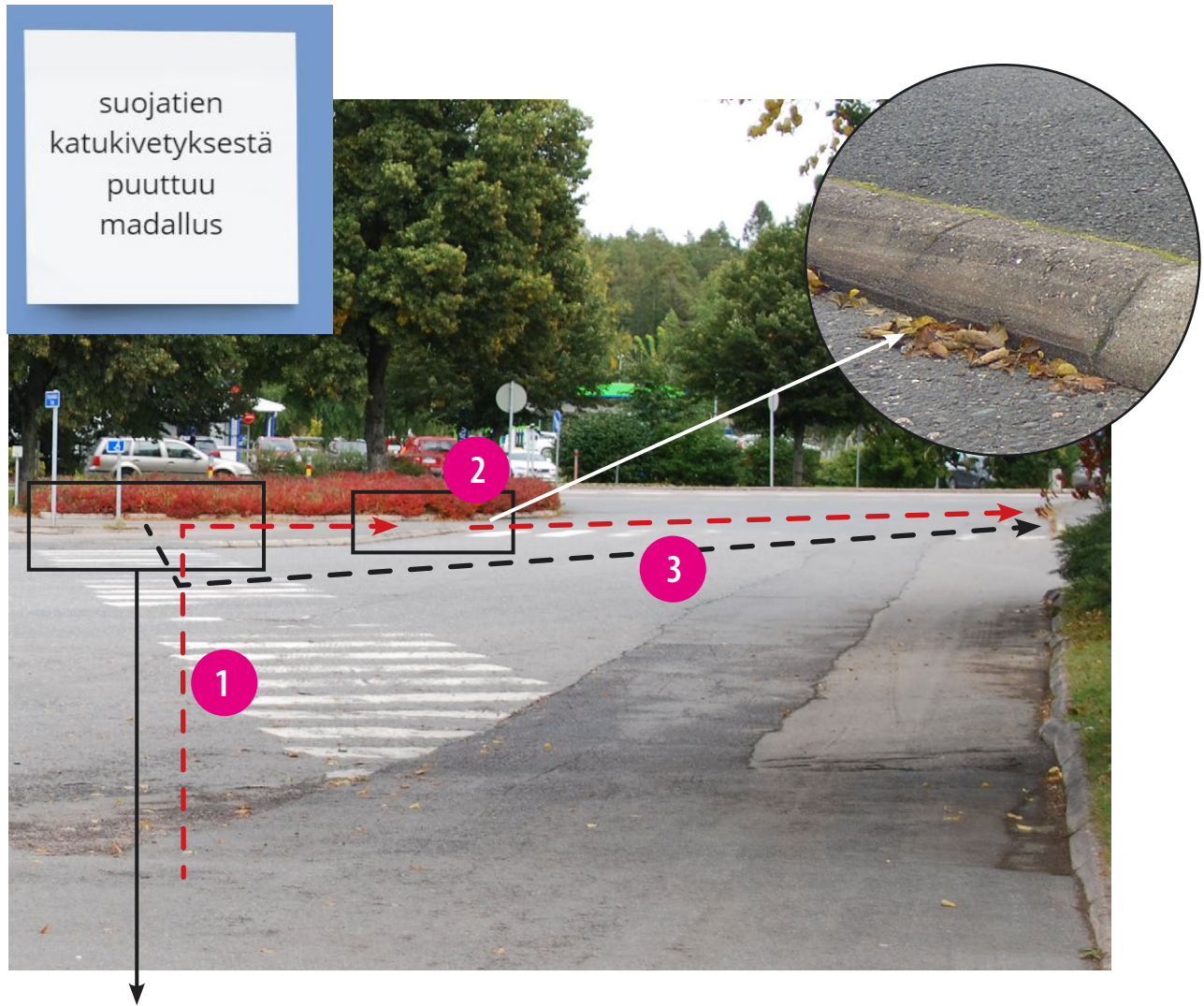
Pyörätiellä juovan vähimmäispituus on 1 m ja juovan ja välin leveys on 0,3 m.

Kohdissa, joissa on pieni kaarresäde, viivat voivat olla kaarevia.

oikein   oikein   oikein   VÄÄRIN

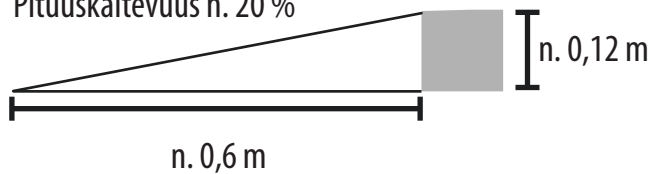
Suojatien viivat merkitään liikenteen suuntaisina (Tiemerkinöjen suunnittelu, Väyläviraston ohjeita 30/2020, 36).

Jatkoa edelliseltä sivulta

Luiska (vastaava reunakiven korkeus kohdassa 2, mutta ilman korkeutta helpottavaa luiskaa)

Pituuskaltevuus n. 20 %

Ylöspäin kelattaessa vaatii käsivoimia – hyvä miettiä myös kyseisen kaltevuuden vaatimia käsivoimia laskeuduttaessa luiskaa alaspäin.

Pyörätuolilla, ilman avustajaa kulkeva henkilö pystyi kelaamaan itsensä saarekkeelle (1). Seuraavalle suojatieosuudelle siirtyminen ei ollut mahdollista (2) liian korkean reunakivetyksen vuoksi (pelko myös pyörätuolin kaatumisesta). Henkilö joutui palaamaan saarekkeelta takaisin autoliikenteelle tarkoitettulle alueelle päästäkseen jalkakäytävälle (3).

ei pääsis yksin
pt:llä liikkuva
ilman hyviä
käsivoimia

pt:n
kaatumisen
pelko

rotvalli esti
etenemisen-
palattava
takaisinpäin

Jatkoa edelliseltä sivulta

Nykyisiä suojateitä pitkin matkasta tulee haasteiden lisäksi myös kohtuuttoman pitkä liikuntarajoitteiselle henkilölle. Kulku pitäisi pyrkiä järjestämään turvallisesti yllä olevaan kuvaan merkittyä reittiä pitkin. Reitti olisi myös loogisempi, kun henkilö on menossa Harvialantielle eikä parkkipaikalle.

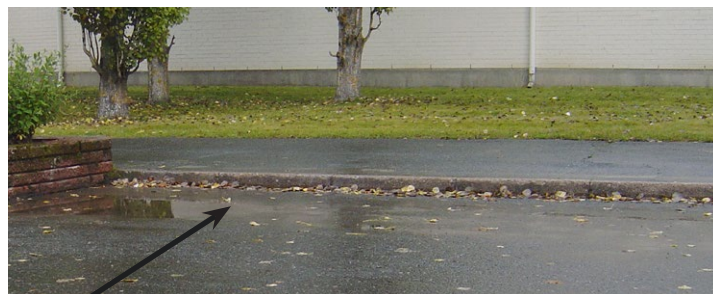
Invapaikat kirjastolla

Pysäköintiruutujen leveys on nyt n. 2900 mm, kun leveyden tulisi olla vähintään 3600 mm (Ks. Kilpelä 2019, 30).

Kulkemisessa mukana olleen henkilön pyörätuoli oli koolta pieni, joten hänen onnistui juuri mahduttamaan pyörätuoli auton ja muurin väliin – tilaa ei jäänyt kuin pari senttiä.

Esteettömien parkkiruutujen leveys tulisi muuttaa leveyteen, mikä mahdollistasi helpon siirtymisen autosta pyörätuoliin ja pyörätuolista autoon.

Muuta: Mikäli viereisen kuvan tilanteessa myös taempi parkkiruutu on varattu, etualalla olevasta parkkiruudusta ei ole mahdollista päästä jalkakäytävälle kuin kiertämällä parkissa olevat autot, koska kyseiseltä puolelta ei ole luiskaa jalkakäytävälle (kuva yllä).

Mikäli minkään parkkipaikan läpi ei pääse oikaisemaan tulee matkaa kirjaston pääovelle pelkästään kiertämisen osalta n. 35 metriä (5 parkkiruutua $\times$ 2,5 m + 2 parkkiruutua $\times$ 5 m + 5 parkkiruutua $\times$ 2,5 m).

Suositus on, että matka pituus sisäänkäynnille olisi enintään 10 m (Ks. Kilpelä 2019, 29).

Ongelman pysäköintiruutujen koosta nosti esiin tapahtumaan osallistunut, hiljattain ajokortin saanut nuori, joka liikkui pyörätuolilla.

Yleishavaintoni Turengin keskusta-alueen liikennejärjestelyistä

Turengin keskusta-alueella liikennejärjestelyt on pitkälti suunniteltu ”sujuvan autoliikenteen” ehdoilla. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, ettei kulkua pyörätuolilla, rollalla tai lastenvaunujen kanssa ole juurikaan huomioitu.

Alla olevassa kuvassa henkilö ylittää Harvialantien S-Marketille ja K-Supermarketille johtavan tien kohdalta. Kuva kertoo hyvin sen, ettei esimerkiksi suojaiteiden paikkoja ole suunniteltu ”ihminen keskiössä”.

Mikäli kuvan tilanteessa oleva pyöräilijä oli tulossa S-Marketilta, ja on matkalla kirjaston suuntaan, hänen olisi lähimmälle suojaetelle päästäkseen palattava K-Supermarketille, jolloin lisämetrejä matkaan tulisi noin 100 metriä.

Kyseistä matkaa, liikuntarajoitteisen näkökulmasta, voidaan mielestäni pitää kohtuuttomana.

Seuraavalla sivulla vielä muistutus liittyen Tervakosken kirjastoon, johon mitä ilmeisemmin viitattiin Lapsi ystävällinen -kunta mallin nykytilan kartoitukseen liittyneessä kyselyssä. Tästä oli puhetta Teams-palaverissa, mutta jos kirjaston paikan muutos kestää, niin asia on syytä huomioida, vaikka vain väliaikaisratkaisulla.

Käytetyt lähteet:

Kilpelä, N. 2019. Esteetön rakennus ja ympäristö. Rakennustieto.

Ladattavissa osoitteesta: <https://ym.fi/-/uusi-opas-antaa-valineet-esteettomaan-rakentamiseen>

Tiemerkintöjen suunnittelu. Väyläviraston ohjeita 30/2020.

Ladattavissa osoitteesta:

https://ava.vaylapilvi.fi/ava/Julkaisut/Vaylavirasto/vo_2020-30_tiemerkintojen_suunnittelu_web.pdf

Tervakosken kirjasto (Kuvat: Google Maps, elokuu 2011)

1. Ajoväylä pihasta tulee suoraan suojatielle.
2. Korotettu suojatie on haaste pyörätuolilla kulkevalle ("lasku ja nousu"). Kirjastolle menijä joutuu lisäksi kulkemaan ajoradalla. Huomaa myös, että vaikka kirjaston edessä olisi pysäköintikielto joutuisi pyörätuolilla liikkuva kulkemaan siitäkin huolimatta ajoradalla, koska piennar on epätasaista hiekka-aluetta.
3. Suojatien pitäisi sijaita valkoisen nuolen kohdalla, jolloin sitä pitkin pääsisi suoraan kirjaston pääovelle.
4. Huonokuntoinen asfaltti ja rotvalli-tyyppinen "koroke" sekä laatoituksen epätasaisuus saattavat hankaloittaa pyörätuolilla liikkumista.

7.6 Tilanne kesällä 2023 ja oma näkemykseni osallistamisen tavasta

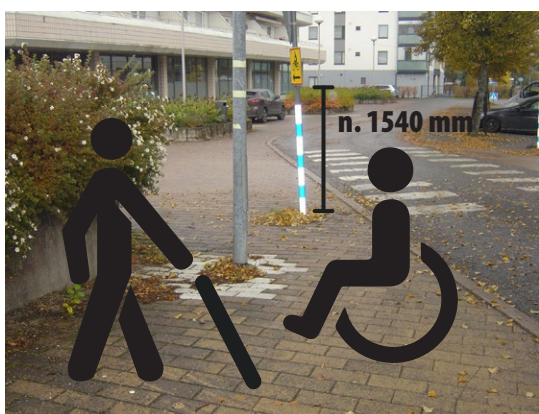
Heinäkuussa 2023 kuljin Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtumassa kuljetun reitin uudelleen ja valokuvasin vastaavat kohteet, jotka olin kuvannut syksyllä 2022. Valontien puistoon oli saatu pyörätuolilla liikkuvilla lapsille suunnattu pöytämallinen hiekkalaatikko (kuva 13), mikä on hieno asia.

Kuva 13. Valontien puistoon pyörätuolilla liikkuvia lapsia varten asennettu pöytämallinen hiekkalaatikko.

Keskusta-alueella kulkeminen -tapahtuman osallistamisen tapa näyttyy kuitenkin kokonaisuudessaan pikemminkin epäsymmetrisenä tapana kuin symmetrisenä tapa osallistaa (taulukko 1, s. 26–27). Uskon kuitenkin, että asiat tulevat Janakkalan kunnassa paranemaan, ja tulevaisuudessa lapsille ja nuorille myös tullaan kertomaan, miten heidän osallistumisensa on huomioitu, ja miksi kaikkia epäkohtia ei ole kyetty korjaamaan.

Resurssit ja taloudellinen tilanne määrittävät usein, miten kunnassa priorisoidaan asioita. Niitä muutoksia, joita olisi mahdollista muuttaa kohtuullisen pienillä kustannuksilla ja resursseilla olisi hyvä toteuttaa, kuten esimerkiksi kuviin 14a ja 14 b liittyviä muutostarpeita.

Kuva 14a. Kaksi ”tolppaa” keskellä jalkakäytävää, epämääräinen kuvionti valotolpan juurella sekä liian matalalla oleva lisäkyltti (ks. s. 44).

Kuva 14b. Turvallisuutta lisäävien merkintöjen maalaaminen linja-autoasemalla olevaan kevyenliikenteen väylään (ks. s.50).

8 Asioita, joilla voidaan parantaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa Janakkalan kunnassa

8.1 Osallisuus käsitteen määritelmän yksinkertaistaminen

23. helmikuuta vuonna 2021 julkaistussa Suomen ensimmäisessä YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen (SopS 59–60/1991) perustuvassa, kansallisen lapsistrategian komiteamietinnössä (Valtioneuvosto 2021:8) osallisuus määritellään Stenvallin (2020a, 20) mukaan kokemuksena sekä joukkoon kuulumisena että mahdollisuutena vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. Omien havaintojeni pohjalta määritelmä on ongelmallinen, koska monimerkityksellisenä käsitteenä osallisuus aiheuttaa epävarmuutta siitä, miten osallisuuden toteuttamiseksi tulisi toimia. Pahimmillaan epävarmuus saattaa jopa nousta esteeksi lasten ja nuorten mahdollisuudelle saada tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa, joten määrittäisin osallisuuden tarkoittavan ainoastaan yksilön omakohtaista tunnetta vuorovaikutustilanteissa.

Määritelmäni osallisuuden käsitteestä (seuraavalla sivulla oleva kuvio 3a) perustuu sen yksinkertaisuuteen sekä siihen, että osallisuus on vain yksi niistä osatekijöistä, jotka mahdollistavat sen, että lapset ja nuoret voivat vaikuttaa sekä osallistua itselle tärkeisiin ryhmiin. Selkeä ja yksinkertainen määritelmä poistaa myös mahdollisuuden käyttää termejä osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen toistensa synonyymeina.

Kun esimerkiksi termejä osallisuus ja osallistaminen käytetään toistensa synonyymeinä, syntyy helposti vaikeasti ymmärrettävää tekstisisältöä, josta esimerkkinä alla oleva lainaus, jossa käsitellään **osallistamista**. Kohdat, joihin toivon lukijoiden kiinnittävän huomiota on korostettu lihavoinnilla.

– – Läheskään aina enemmän osallistamista ei tarkoita parempaa toimintaa, ellei osallisuuden sisältöä ja tarkoitusta ole määritelty (Czymoniewicz-Kippel 2009). Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei osallisuuden rakenteita ole tarpeen luoda vain rakenteiden vuoksi vaan tavoitteena tulee olla tarkoituksenmukaisen osallisuuden vahvistaminen. Lapset ottavat osaa sellaisissa kysymyksissä, jotka kokevat mielekkäinä, ja tätä tukevia rakenteita tarvitaan.– – (Stenvall 2020a, 27.)

Mielestäni lainauksessa oleva kohta

ellei osallisuuden sisältöä ja tarkoitusta ole määritelty

pitäisi olla muodossa

➔ ellei osallistamisen tarkoitusta ja tavoitteita ole määritelty

Seuraava lainauksessa oleva kohta

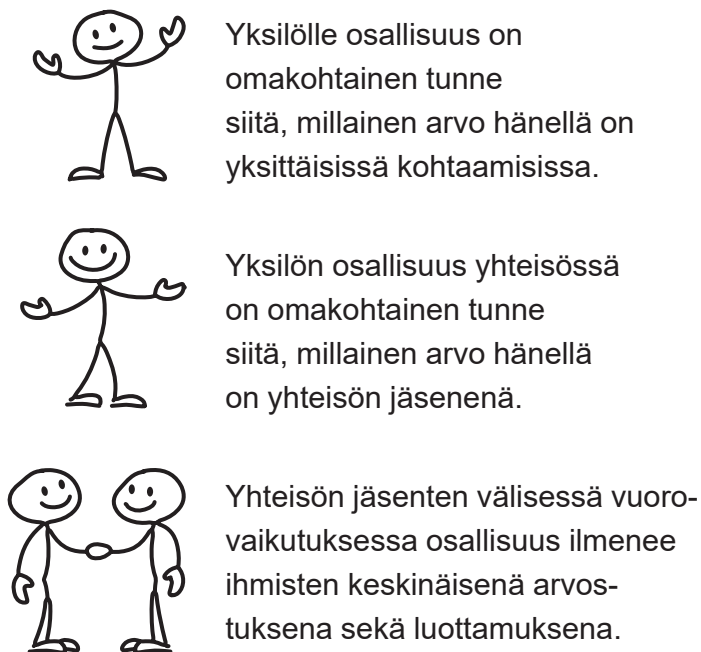
Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei osallisuuden rakenteita ole tarpeen luoda vain rakenteiden vuoksi vaan tavoitteena tulee olla tarkoituksenmukaisen osallisuuden vahvistaminen.

Pitäisi mielestäni olla muodossa

➔ Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei osallistamisen rakenteita ole tarpeen luoda vain rakenteiden vuoksi, vaan tavoitteena tulee olla tarkoituksenmukainen osallistaminen, joka tavoitteena on vahvistaa osallisuutta.

Lainauksessa oleva ”osallisuuden rakenteet” voi myös aiheuttaa hämmennystä, koska käsite osallisuus ei liity niinkään rakenteisiin (Isola ym. 2017, 16), vaan pikemminkin asenteisiin (Toikko & Rantanen 2009, 92–93).

Kun osallisuus määritellään kuvion 3a mukaisesti voimme kiinnittää huomiota yksinomaan vain siihen, miten kohtaamme toiset ihmiset tai miten ihminen kokee esimerkiksi tilat ja toiminnot palveluissa. Kun osallisuus määritellään kuvion 3a mukaan, sen vastakohtaksi voidaan määritellä tilanne, jossa henkilöön kohdistuu vähättelyä tai hänet suljetaan pois esimerkiksi ryhmästä (kuvio 3b).

* Esimerkiksi aikuisen vähätellessä lasten ja nuorten mielipidettä, tai vastaamalla lasten ja nuorten kysymykseen kysymyksellä, aikuinen syrjäyttää lapset ja nuoret.

** Poissulkeminen voi näyttäytyä esimerkiksi toisen puheen ja ideoiden huomiotta jättämisenä, ryhmästä tai leikistä ulosjättämisenä.

Kuviot 3a ja 3b. Osallisuuden määritelmä ja sen vastakohta.

8.2 Kohti lapset ja nuoret huomioivaa Janakkalan kuntaa

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016, 2.1–2) määrittelee viestinnän ja kielen seuraavasti:

"viestintä" sisältää kieliä, tekstin näyttämistä, pistekirjoitusta, taktiilikommunikaatiota, isokirjaintekstiä, saavutettavaa multimediaa sekä kirjallisia, kuuloon perustuvia, selkokielisiä, ihmisääneen perustuvia sekä puhetta tukevia ja korvaavia viestintätapoja, -keinoja ja -muotoja, saavutettava tieto- ja viestintäteknologia mukaan lukien;

"kieli" sisältää puhutut kielet sekä viittomakielet ja muut ei-puhutun kielen muodot.

Lasten ja nuorten mahdollisuuksien parantamiseksi tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa, viestintää ja kieltä kannattaa lähtökohtaisesti ajatella laaja-alaisesti. Vammaisten ja toimintarajoitteisten lasten ja nuorten lisäksi myös esimerkiksi maahanmuuttaja perheiden lapset ja nuoret, saattavat tarvita erilaisia tapoja ja tukea kommunikointiin voidakseen ilmaista itseään (Leskelä 2019, 78). Ajattelemalla viestintää ja kieltä laaja-alaisesti voidaan myös parantaa lasten ja nuorten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, kun lapset ja nuoret saavat sekä tietoa että voivat ilmaista itseään, tuoda esille mielipiteitään ja näkemyksiään monipuolisilla viestinnän tavoilla (Iivonen & Pollari 2022:4, 24).

Niille lapsille ja nuorille, joiden ainoa mahdollisuus ilmaista itseään vaatii esimerkiksi puhetta tukevia tai niitä korvaavien keinojen käyttöä, kuten esimerkiksi viittomakieltä, puheilaitteita, piirtämistä tai kuvia (Merikoski 2020; Suhonen & Penttinen 2021, 161), tulee mahdollistaa heidän tarvitsemansa tavat tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa. Käytettäessä mahdollisimman monipuolisia viestinnän ja vuorovaikutuksen tapoja, joita on esitetty seuraavalla sivulla olevassa taulukossa 2, parannetaan myös vammaisten lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa yhdessä muiden lasten ja nuorten kanssa.

Lasten ja nuorten osalta, jotka kykenevät ilmaisemaan itseään vain kehonkielellä, tulee hyödyntää esimerkiksi lapsia ja nuoria avustavia henkilöitä, jotka kykenevät puolueettomasti tulkitsemaan heidän kehonkieltään. Avustajien avulla myös ne lapset ja nuoret, joiden ainoa mahdollisuus ilmaista ajatuksiaan ja mielipiteitään liittyy kehonkieleen tulevat kuulluksi, saavat osallistua ja vaikuttaa. (Martikainen 2020, Honkala ym. 2021, 209 mukaan.)

Viestinnän ja kielen ajattelu laaja-alaisesti auttaa myös lasten ja nuorten vanhempia ja muita lasten ja nuorten lähellä olevia luotettavia aikuisia, jotka tarvitsevat esimerkiksi selkokielistä tai selkeää kielistä viestintää asioiden ymmärtämiseksi. Ajattelemalla viestintää ja kieltä lähtökohtaisesti aina laaja-alaisesti varmistetaan, että lapsia ja nuoria tukevat aikuiset voivat omalta osaltaan huolehtia siitä, että lasten ja nuorten oikeus tulla kuulluksi, saada osallistua ja vaikuttaa toteutuvat.

Lasten ja nuoren oikeuksien parantamiseksi tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa tulee viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden huomioida, ettei lapsille ja nuorille suunnattu viestintä sisällä asiaan kuulumattomia, epäolennaisia asioita eikä erikoissanastoa, ja huolehtia siitä, että asiat on esitetty helposti ymmärrettävällä tavalla, viestinnän saavutettavuutta tulee lisäksi tukea monipuolisilla viestinnän tavoilla (Leskelä 2019, 79; Hirvonen ym. 2020, 17; Merikoski 2020), joita on esitelty taulukossa 2. Viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden on myös varmistettava, että lapset ja nuoret ymmärtävät, mistä milloinkin on kysymys esimerkiksi testaamalla asioiden ymmärrettävyyttä koululuokan oppilailla tai muussa vastavassa paikassa, jossa lapsilla ja nuorilla on mahdollista saada tukea aikuisilta ja keskustella asioista heidän kanssaan.

Taulukko 2. Viestinnän saavutettavuutta tukevia monipuolisia viestinnän tapoja (mukaillen Hirvonen ym. 2020, 17).

Lapset ja nuoret huomioivan viestinnän tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten osallisuuden kokemusta sekä mahdollistaa, että lapset ja nuoret kykenevät saamansa tiedon perusteella muodostamaan omat mielipiteensä ja pystyvät sen perusteella vaikuttamaan itselleen tärkeisiin asioihin. **Lasten ja nuorten oikeudet tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa koskevat kaikkea toimintaa kunnassa.**

Monipuolisten viestinnän tapojen sekä lapset ja nuoret huomioivan viestinnän lisäksi lapsille ja nuorille tulee mahdollistaa heidän itsensä toivomat ja heille soveltuvat viestintäkannat ja vaikuttamisen tavat, jotta viestintä tavoittaa mahdollisimman laajasti erilaiset lapsi- ja nuorisoryhmät ja lasten ja nuorten oikeus tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa toteutuisivat Janakkalan kunnassa mahdollisimman täysimääräisesti.

Lasten ja nuorten huomioiminen kuntalaisina

Lasten ja nuorten tulisi saada tietoa myös kunnan sekä arkisista että päätöksentekoon liittyvistä asioista helposti ymmärrettävällä tavalla, jotta heillä olisi mahdollisuus halutesaan ilmaista mielipiteensä, kertoa näkemyksiään ja ideoitaan myös kunnan arkeen sekä päätöksentekoon liittyvistä asioista. Tiedonsaanti vahvistaisi lasten ja nuorten asemaa kuntalaisina ja tasa-arvoisina toimijoina aikuisten kanssa, mikä tukisi Janakkalan kunnan sivustolla olevaa mainintaa siitä, että on tärkeää, että kaikilla lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus osallistua yhteiseen päätöksentekoon ja lapset ja nuoret ovat siinä missä aikuisetkin vakavasti otettavia kunnallisia vaikuttajia (<https://www.janakkala.fi/lapset-ja-nuoret/lapsiystavallinen-kunta/ajankohtainen-nosto/>).

Janakkalan kunnan nuorisovaltuuston kokousten asialistat sekä pöytäkirjat tulisi myös olla nähtävillä Janakkalan sivustolla. Tällöin lasten ja nuorten sekä aikuisten olisi mahdollista seurata nuorisovaltuuston toimintaa, toiminnan näkyväksi tekeminen osoittaisi myös, että kunnassa arvostetaan nuorisovaltuuston toimintaa.

Viestinnän käyttö väkivallan välineenä lapsia ja nuoria kohtaan

Lapsille ja nuorille suunnatulla viestinnällä voidaan vahvistaa osallisuuden tunnetta, tai vastaavasti viestintää on mahdollista käyttää väkivallan välineenä, jonka avulla lapsia ja nuoria voidaan vähätellä tai jättää yhteisön ulkopuolelle. Vallankäyttöön liittyy myös viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden tuottama viestintä, jota lapset ja nuoret eivät kykene ymmärtämään (Leskelä 2019, 42–43; Pekkala & Luoma-aho 2019, 15).

Alla olevassa lainauksessa on tyypillinen lapsia ja nuoria väheksyvä tapa, jossa viestintää käytetään väkivallan välineenä ja jossa vähätellään lapsia ja nuoria. Ruusu Töllä alustaa kysymyksensä asiallisesti, ja esittää yhden ainoan, selkeän kysymyksen, jossa kysytään ”Miten on varauduttu?” Selkeästä kysymyksestä huolimatta kysymykseen ei vastata.

Riippuvaisuus teknologiasta

Ruusu Töllä, Nummelanharjun koulu, Vihti: Arvoisa puhemies! Teknologia on yleistynyt nyky-yhteiskunnassa rajusti viimeisten vuosikymmenien aikana. Tämän takia kaikki ovat riippuvaisia laitteista. Miten hallitus on varautunut katastrofiin, joka estäisi tietokoneiden ja muiden laitteiden käytön?

Puhemies Paula Risikko: Ministeri Lintilä.

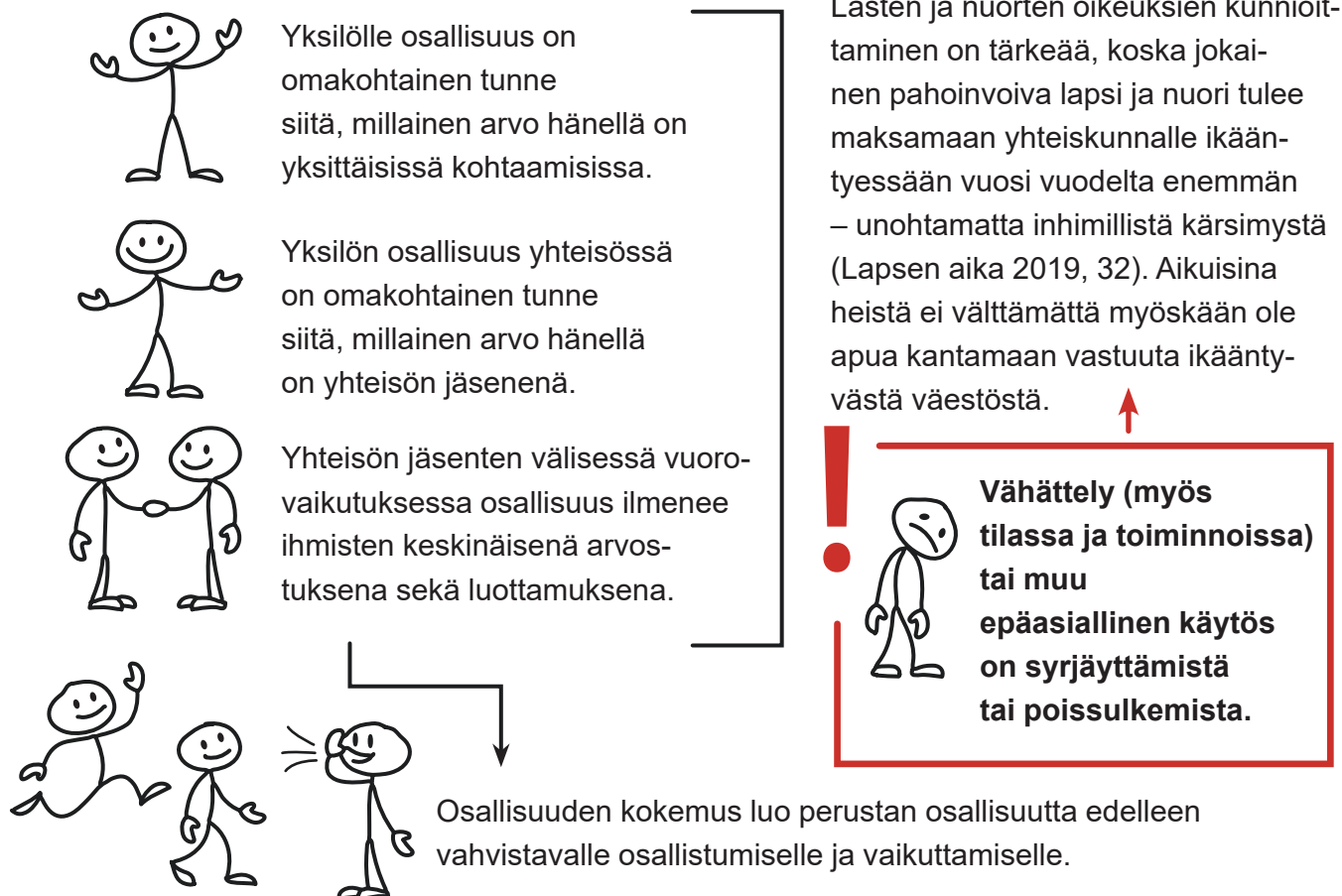
Elinkeinoministeri Mika Lintilä: Arvoisa puhemies! Ministeri Mykkänen voi varmaan jatkaa myös tähän kysymykseen. – Kysyjä on täsmälleen oikeassa. Olemme entistä enemmän teknologiariippuvaisia, ja meidän tulee pitää huolta esim. meidän kyberturvallisuudesta. Niin yksityisen kuin julkisen sektorin ja yritysten tulee valmistautua siihen ja varautua tällaisiin kyberturvallisuuskysymyksiin. Toinen asia, joka on meillä lisääntymässä, on tekoälyn käyttö. Meidän tulee huolehtia siitä, että se data, jota käytetään tekoälyssä, on dataa, joka on tietosuojan alla sillä tavalla, että yksityisten tiedot eivät pääse sitä kautta leviämään. (Nuorten parlamentti 2018, 36.)

Vastaavan tyyppiseen toimintamalliin sekä tapaan vastata kysymykseen kysymyksellä tulisi Janakkalan kunnassa viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden kiinnittää huomiota omassa käytöksessään, jotta kyseiset käyttäytymismallit eivät siirtyisi nykyisille lapsille ja nuorille, ja heidän kauttaan edelleen seuraaville sukupolville.

* * *

Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa 4 ”Osallisuus, osallistuminen ja osallinen vaikuttamisen polulla” on tiivistelmä asioista, joita olen käsitellyt tässä luvussa 8 (s. 58–63) sekä aiemmin luvuissa 6 (s. 25–28) ja 5.4 (s.24).

Osallisuus, osallistuminen ja osallinen vaikuttamisen polulla

Osallistuminen, esimerkiksi asioiden ja palvelujen kehittämiseen, samoin kuin vaikuttaminen koulussa, harrastuksissa ja kunnassa vahvistavat osallisuutta, mikäli osallistamisen tapaan ja asioiden käsittelyyn liittyy keskinäistä arvostusta, aitoa vuorovaikutusta ja todellisia, ei näennäisiä, vaikutusmahdollisuuksia.

Huomio tämä: Kyselyihin ei liity osallisuutta edistäviä toimintoja, vaikka kyselyn tavoitteena olisi kehittää asioita, koska kyselyssä osallistuja tuottaa vain tietoa kyselyn järjestäjälle ilman vuorovaikutusta.

Osallistumisen sekä osalliseksi pääsemisen edellytyksenä on, että lapset ja nuoret saavat tarvittavat tiedot asioista helposti ymmärrettävällä tavalla. Kunnassa tulee myös viestiä kunnan arkeen sekä päätöksentekoon liittyvistä asioista lapset ja nuoret huomioivilla tavoilla. (Huomioitava eri ryhmien tarpeet.)

Lisäksi tarvitaan mahdollisuus tulla kuulluksi, kertoa ideoita ja antaa palautetta lapsiystävällisillä ja lasten ja nuorten itsensä toivomilla tavoilla. (Huomioitava eri ryhmien tarpeet.)

Lasten ja nuorten tulee saada myös tietoa siitä, miten heidän mielipiteensä on huomioitu, tai miksi niitä ei ole huomioitu. (Huomioitava eri ryhmien tarpeet.)

9 Aiheeseen liittyvää pohdintaa

Vallitsevien käytänteiden muuttaminen vaatii aikaa ja resursseja, mutta suurin haaste muutosten mahdollistamiselle liittyy mielestäni asenteisiin sekä tahtoon muuttaa olemassa olevia toimintamalleja. Ajan ja resurssien suhteen haasteet kohdistuvat muun muassa siihen, että kaikille kuntalaisille suunnatussa viestinnässä, koskee esimerkiksi lautakuntien ja valtuuston pöytäkirjoja sekä kaavoitukseen liittyviä asiakirjoja, huomioidaan lasten ja nuorten tarpeet. Viestinnän tapojen muuttaminen ja uuden tavan omaksuminen vaatii uudenlaista ajattelua ja kykyä asettua lasten ja nuorten asemaan sekä avun pyytämistä erilaisilta lapsi- ja nuorisoryhmiltä, jotka ovat asiantuntijoita heille parhaiten soveltuvan viestinnän suhteen.

Lapset ja nuoret huomioiva viestintä tulisi palvelemaan kaikkia kuntalaisia, lisäksi päätöksenteon avoimuutta ja tukisi kaikkien kuntalaisten mahdollisuutta tulla kuulluksi, osallistua ja vaikuttaa yhdessä lasten ja nuorten kanssa. Aikuisten sekä lasten ja nuorten yhteistyö mahdollistaisi myös sukupolvien välisen keskustelun. Parhaimmillaan aikuisten sekä lasten ja nuorten yhteistyö vahvistaisi aikuisten kykyä kertoa ja selittää asioita lapsille ja nuorille.

Haasteet käytänteiden muuttamiseksi eivät liity yksinomaan Janakkalan kuntaan. Kyseessä on laaja valtakunnallinen ongelma, jonka ratkaisemiseksi vaaditaan valtion, kuntien, hyvinvointialueiden, järjestöjen sekä muiden sidosryhmien välinen yhteinen ymmärrys ongelmasta sekä yhteistä tahtoa muuttaa käytänteitä lasten ja nuorten oikeuksien toteutumiseksi. Yhteistyötä tulee tehdä yhdessä lasten ja nuorten kanssa.

Lähteet

- Aminoff, C., Hänninen, T., Kämäräinen, M., Loiske, J. 2010. Muotoilun muuttunut rooli. Provoke Design Oy. Luovan talouden strateginen hanke. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 7.8.2023. Saatavissa <https://docplayer.fi/418958-Muotoilun-muuttunut-rooli.html>
- CRC/CFIN/CO/4. YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomen antamaan 4. määräaikaisraporttiin liittyvät päätelmät ja suositukset. Viitattu 20.10.2023. Saatavissa https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_Concluding_Obs_4_+English.pdf/01d34106-2b26-fc16-8a4c-abe9c613df80?t=1553604522128 engl. alkuperäinen
- CRC/C/FIN/CO/5-6. YK:n lapsen oikeuksien komitean Suomen antamaan 5–6. määräaikaisraporttiin liittyvät päätelmät ja suositukset. Viitattu 20.10.2023. Saatavissa https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FCO%2FFIN%2FCO%2F5-6&Lang=en
- Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille -raportti. Jouni Välimäki (toim.). Valtioneuvoston julkaisuja 2019:7. Viitattu 20.10.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-701-7>
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15–16. painos. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen M., Kinnunen T. & Tiittula L. 2020. Teoksessa Hirvonen M. & Kinnunen T. (toim.) Saavutettava viestintä – Yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä. Helsinki: Gaudeamus.
- Heikkinen L. T., Huttunen, R. & Moilanen, P. (toim.) 1999. Siinä tutkija missä tekijä : Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Atena kustannus. Jyväskylä.
- Hyysalo V. 2022. Yhteissuunnittelu ja palvelumuotoilu julkisen sektorin kehityssuuntina: kaupunkilaiset tekijöinä, käyttäjinä ja kumppaneina keskuskirjasto Oodin suunnittelussa. Acta electronica Univesitatis Lapponiensis 333. Akateeminen väitöskirja. Lapin yliopisto. Rovaniemi. Viitattu 17.9.2023. Saatavissa <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-308-2>
- Ikävalko, S. 2020. Senior Lecturer and Programme Coordinator of Urban and Service Design at LAB University of Applied Sciences, Institute of Design, in the City of Lahti. Kaupunkimuotoilun luentomateriaalit. Viitattu 4.10.2023.
- Isola A-M., Kaartinen H., Leemann L., Lääperi R., Schneider T., Valtari S. & Keto-Tokoi A. 2017. Mitä osallisuus on? – Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpäperi 33/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 7.5.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf
- Iivonen E. & Pollari K. 2020. Kansallisen lapsistrategian oikeudellinen perusta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:20. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 9.10.2023. Saatavissa <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5417-5>
- Iivonen E. & Pollari K. 2022. Lapsivaikutusten arvioinnilla parempia päätöksiä : Lapsivaikutusten arviointi, lapsibudjetointi sekä lapset ja nuoret tiedontuottajina kunnassa -ohjeistus. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2022:4. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 18.10.2023. Saatavissa <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-378-4>

Janakkalan kunta 2021. Lapsiystävällinen kunta -mallin alkukartoituskyselyjen yhteenvedot.

Viitattu 10.9.2021. Saatavissa <https://www.janakkala.fi/lapset-ja-nuoret/matkalla-lapsiystavalliseksi-kunnaksi/nykytilan-kartoituksen-tulokset>

Julkisen hallinnon uudistamisen strategia 2020. Valtiovarainministeriö. Helsinki.

Viitattu 23.10.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-684-8>

Kansallinen lapsistrategia: Komiteamietintö. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8. Viitattu 7.10.2023.

Saatavissa <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-777-5>

Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma : Valtioneuvoston periaatepäätös.

Valtioneuvoston julkaisuja 2021:81. Helsinki: Valtioneuvosto. Viitattu 21.9.2023.

Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-868-0>

Kilpelä, N. 2019. Esteetön rakennus ja ympäristö. Rakennustieto. Viitattu 3.10.2022. Saatavissa

<https://ym.fi/-/uusi-opas-antaa-valineet-esteettomaan-rakentamiseen>

Koski P. & Kelo M. 2019. Blogikirjoitus. Toimintatutkimus menetelmänä. Sopiiko toimintatutkimus

ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden lähestymistavaksi. Viitattu 1.12.2023. Saatavissa

<https://blogit.metropolia.fi/masterminds/2019/09/30/toimintatutkimus-menetelmana/>

Laitinen K., Haanpää S., Francke L. & Lahtinen M. 2020. Kiusaamisen vastainen työ kouluissa

ja oppilaitoksissa. Oppaat ja käsikirjat 2020:3a. Opetushallitus. Viitattu 24.5.2022. Saatavissa

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kiusaamisen-vastainen-tyo-kouluissa-ja-oppilaitoksissa>

Lapsen aika : Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:4. Opetus- ja

kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki. Viitattu 17.4.2022. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-698-0>

Lapsille sopiva Suomi. YK:n yleiskokouksen lasten erityisistunnon edellyttämä Suomen

kansallinen toimintasuunnitelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:5. Helsinki.

Viitattu 1.12.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504227305>

Lapsivaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022. Lapsivaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:1.

Viitattu 1.12.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-979-7>

Leskelä L. 2019. Selkokieli. Saavutettavan kielen opas. Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opike.

Merikoski H. 2020. Webinaari: Esteetön viestintä. Autismiliitto. Viitattu 9.10.2023.

Saatavissa <https://www.youtube.com/watch?v=F5voXkwWKpg>

Mäkinen M. 2021. Change Designer, Customer Experience Enthusiast, Service Design Lecturer,

Ph.D. Blogikirjoitus. Muotoiluajattelun pyörre. Viitattu 2.12.2023. Saatavissa <https://www.millamakinen.com/blogi/muotoiluajattelun-pyorre>

Nuorten parlamentti, täysistunto pöytäkirja 2018. Viitattu 3.12.2023. Saatavissa <https://www.eduskunta.fi/FI/NuortenEduskunta/Documents/NP-poytakirja-2018.pdf>

Oikeusministeriö 2020:10. "Kuullaan, mutta ei kuunnella": Lasten osallistumisoikeudet Suomessa.

Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita. Viitattu 4.4.2022. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-802-8>

Our Europe, our rights, our future 2021. Tekijät: ChildFund Alliance, Eurochild, Save The Children & UNICEF, World Vision. Viitattu 2.1.2022. Saatavissa <https://www.unicef.org/eu/reports/report-our-europe-our-rights-our-future>

Pekkala K. & Luoma-aho V. 2019. Osallistava viestintä. Helsinki: ProCom – Viestinnän ammattilaiset. Viitattu 4.10.2023. Saatavissa <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/6f045ad4-36aa-4fba-b993-5bda88480552/content>

Pekkarinen E. 2022. Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:1. Viitattu 9.10.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-979-7>

Perusopetuslaki 628/1998. Viitattu 2.2.2022. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Stenvall E. 2020a. Osallisuutta ja osallistumista. Osa 1: Osallisuuden lähtökohdat kansallisessa lapsistrategiassa. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:27. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 3.10.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7160-8>

Stenvall E. 2020b. Lasten ja nuorten osallisuus kansallisessa lapsistrategiassa. Osa 2: Osallisuuden toteutuminen lapsistrategian valmistelussa. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:39. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 6.10.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8435-6>

Stenvall E. 2021. Lasten ja nuorten osallisuus kansallisessa lapsistrategiassa. Osa 3: Lasten ja nuorten näkökulmia osallisuudesta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2021:19. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 1.12.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5438-0>

Suhonen K. & Pettinen S-A. 2021. Vammaisen lapsi kirkossa. Teoksessa Pekkarinen E. & Schalin A. (toim.) Vammaisuus ja lapsen oikeudet. Lapsen elämää vamman kanssa. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:4. Viitattu 15.10.2023. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-942-1>

731/1999 Suomen peruslaki. Viitattu 15.9.2023. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tiemerkintöjen suunnittelu. Väyläviraston ohjeita 30/2020: Viitattu 3.10.2022. Saatavissa https://ava.vaylapilvi.fi/ava/Julkaisut/Vaylavirasto/vo_2020-30_tiemerkintojen_suunnittelu_web.pdf

Toikko T. & Rantanen T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta : Näkökulmia kehittämissuunnitelmaan osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere University Press. Tampere. Viitattu 24.10.2023. Saatavissa <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-7732-4>

Lapsen oikeuksien sopimus. Suomen ensimmäinen raportti. Ulkoasiainministeriö 1994. Viitattu 19.9.2023. Saatavissa <https://um.fi/documents/35732/0/Lasten+oikeuksien+sopimus+1.+raportti+1994.pdf/05f16733-b3e2-3acf-c712-d03ad5498ee1?t=1569916917464>

Demokratiaohjelma 2025. Kansalaisaloitteen ja eurooppalaisen kansanaloitteen ikäraja, äänioikeusrajat, osallistuminen ja vaikuttaminen : Yhteenveto lasten ja nuorten näkemyksistä kyselyn, digiraatien ja työpajojen perusteella 12.10.2021. Valtioneuvosto 2022. Viitattu 16.3.2022. Saatavissa <https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/5025472/Lasten-ja-nuorten-ty%C3%B6pajat-digiraadit-yhteenveto.pdf/f148a4c8-a49a-7438-49fc-bc060f497bd8/Lasten-ja-nuorten-ty%C3%B6pajat-digiraadit-yhteenveto.pdf?t=1647334599748>

Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 6/2009. Poliittikkatoimien vaikuttavuusarvioinnin kehittäminen : Kuinka parantaa tiedonkäyttöä poliittisessa päätöksenteossa. Viitattu 19.9.2023. Saatavissa https://vnk.fi/documents/10616/622958/R0609_Poliittikkatoimien+vaikuttavuusarvioinnin+kehitt%C3%A4minen.pdf

Valtiontalouden tarkastusviraston näkökulmat 1/2021. Hallinnon kehittäminen elää ajassa – Katsaus hallinnon kehittämiseen ja tarkastustoimintaan. Viitattu 19.9.2023. Saatavissa <https://www.vtv.fi/app/uploads/2021/02/vtv-nakokulmia-1-2021-hallinnon-kehittaminen-elaa-ajassa.pdf>

YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 18.9.2023. Saatavissa https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsviite/1991/19910059?sopviite_id=19910059 ja <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016. Viitattu 2.12.2023. Saatavissa https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2

Ylitalo-Kallio P. 2012. Kirjoitelma, ITIMS53 Interaktiivisen median suunnittelun tutkimus. Viitattu 17.9.2023. Saatavissa https://wiki.metropolia.fi/download/attachments/30268653/ITIMS53_kirjoitelma_PD_paiviyk.pdf